

HEADLINES
RADIO SHOW
TACKLING FASCINATING MODERN
CONTROVERSIES FROM
A HALACHIC PERSPECTIVE
with
DOVID LICHTENSTEIN

Mesirah

Show# 295 | Oct 31st 2020

<https://www.theyeshivaworld.com/news/headlines-breaking-stories/1911424/understanding-rav-shternbuchs-psak-regarding-including-a-moser-in-a-minyan.html>

שיחות מוסר – הגר"ח שמואלביץ – מאמר פ עמוד שמז-שמח

עוד נלמד מפרשה זו, כי הנה על אף היות בלעם נביא, ושמע וידע את דבר ד', מ"מ כשאמר לו הקב"ה: "לא תלך עמהם" (במדבר כב יב), אמר בלעם אל שרי בלק: "מאן ד' לתתי להלך עמכם" (שם יג), ופירש"י, "אלא עם שרים גדולים מכם"

ונראה שמשום רצונו ונטיית לבו שלא היה מוכן לגלות שהוא ברשות אחרים (וכפרש"י) שמע ופירש כן את מאמר ד', שכל כוונת הקב"ה למונעו מהלוך לקלל את ישראל אינו אלא מפני כבודו, שאין כבודו להלך אלא עם שרים גדולים וחשובים מאלו, [ועיין מאמר עט].

וכעין זה אנו מוצאים בגמ' גיטין (מה א): "רב עיליש אישתבאי, יומא חד הוה יתיב גביה ההוא גברא דהוה ידע בלישנא דצפורי, אתא עורבא וקא קרי ליה, א"ל מאי קאמר, אמר ליה: עיליש ברח, עיליש ברח, אמר: עורבא שיקרא הוא ולא סמכינא עליה, אדהכי אתא יונה וקא קריא, אמר ליה מאי קאמרה, א"ל עיליש ברח, עיליש ברח, אמר: כנסת ישראל כיונה מתילא, ש"מ מתרחיש לי ניסא וכו'", יעו"ש. וכתב הגרעק"א בגליון הש"ס שם, וז"ל: "בערוך הביא מסוגיא זו דרב עיליש ידע שיחת העופות, וכבר השיגו בסדה הדורות דכאן משמע בהיפוך".

וליישב דברי הערוך התמוהים, נראה דהנה המהרש"א רמז להקשות דכשם שלא האמין רב עיליש לעורב שקרא "עיליש ברח עיליש ברח", משום שדרכו של עורב לשקר בשליחותו כענין מה שהיה אצל נח, כך גם לא היה לו להאמין לההוא גברא שהיה נכרי, [יעו"ש מש"כ בזה].

ונראה שהוקשה לערוך קושיא זו, ועל כן הביא ראיה דרב עיליש עצמו היה יודע שיחת העופות, ומה ששאל רב עיליש "מאי קאמר", הוא משום שחשד את עצמו שמא שומע הוא באזניו מה שלבו חפץ לשמוע, ולכן שאל לההוא גברא, וכיון שאף הוא העיד ששמע כן, ידע רב עיליש כי אמת הוא מה ששמע באזניו, וניחא קושית מהרש"א ודברי הערוך מאירים.

מבואר כאן יסוד זה שטבע האדם הוא לשמוע מה שרוצה לשמוע, וכך אירע לבלעם, ש"שמע" מהקב"ה כי עליו לילך עם שרים גדולים ונכבדים מאלו, כי כך רצה לשמוע.

ויאמר דוד אל מיכל לפני ד' אשר בחר בי מאביך ומכל ביתו
לצוות אותי נגיד על עם ד' (ו—כא)

לשם מה הזכיר כאן דוד „מאביך ומכל ביתו“?

ברם, חכמינו אמרו: „שאל באחת ועלתה לו“ (יומא כ"ב) — לא היה
בו בשאל המלך אלא חטא אחד, שהשאיר בתיים את צאן עמלק, ואף־על־
פי־כן נחשב לו חטא זה בכל חומרתו, עד כדי אבדן המלוכה.

שאל בגודל צדקותו ביקש לצאת גם ידי הבריות והתחשב בדעת
ההמון. ואכן בזה התנצל לפני שמואל הנביא ואמר: „אשר חמל העם על
מיטב הצאן... יראתי את העם ואשמע בקולם“ (שמואל א'—טו). אולם
בכך הוכיח שאיננו ראוי להיות מנהיג על ישראל, משום שמנהיג אין לו
להתחשב בדעת ההמון כשהמדובר הוא בכבוד שמים, כי אם עליו לעמוד
עמידה איתנה ולהנהיג את העם, ולא שהעם ינהיג אותו. ואכן השיב לו על
כך שמואל הנביא: „הלא אם קטן אתה בעיניך ראש שבטי ישראל אתה“ —
הלא מנהיג ישראל אתה ומה לך איפוא לשמוע בקול העם ולמלא את רצונו
מתוך מורא? „לכן קרע ד' את ממלכת ישראל מעליך“ — אינך ראוי איפוא
להיות מלך, שכן מנהיג המונהג בידי אחרים אינו בכלל מנהיג.

ובכן, כאשר הוכיחה עתה מיכל בת שאול את דוד על אשר איננו בוש
מפני העם ומפזז ומכרכר לפני הארון, ואמרה לו: „אשר נגלה היום לעיני
אמהות עבדיו כהגלות נגלות אחד הריקים“ (פסוק ב) — השיב לה דוד:
„לפני ד' אשר בחר בי מאביך ומכל ביתו“ — הלא דוקא משום כך מאס
השם־יתברך באביך מהיות מלך, מפני שהיה מתחשב בדעת העם והיה
מתיירא מפניו. ואם השם־יתברך בחר בי למלך במקומו ואמר: „ונתנה
לרעך הטוב ממך“, הרי לא אוכל לחזור גם אני על החטא הזה ולהירתע
מפני צחוקו ותגובתו של העם בעת שאני מביע את שמחתי ורוקד ומכרכר
לכבוד השם־יתברך. הלא לשם כך נבחרתי להיות מלך, כדי שאנהיג את
העם ולא שינהיג העם אותי וילמדני אורח־חיים...

אולם צענין זה עוד דברים צגו, כי הלא אמרו
 חכמינו ז"ל (כתובות קי"א ע"א) שאחד
 מהשצועות שהשציע השי"ת את ישראל הוא,
 שלא ימרדו באומות, ומחוך כך אסור לעשות
 שום פעולה שגורם התגרות באומות כל זמן
 שנמצאים בגולה. וכן מצינו שאמרו ז"ל (מגילה
 ז' ע"א) שלחה להם אסתר לחכמים, קבעוני
 לדורות, שלחו לה קנאה את מעוררת עלינו לצין
 האומות [רש"י: שיאמרו האומות שאנו שמחים
 להזכיר מפלתן] וכו' עד שמנאו לו מקרא כתוב
 בתורה כתב זאת זכרון בספר וכו'. והנה מכיון
 שכן הרי אי אפשר לגלות להעכו"ם הטעם
 האמיתי של פרה אדומה לעתיד לבא, כיון שצוה
 יצואו להתגרות בהם.

ויחזר מה כחז המהר"ל מפראג ז"ל בספרו נח
ישראל פי כ"ד, שמאריך שם עוצה דין חלו
השנועה שלא לשמה כלל בענין בגלות וסוים לבסוף
לפרש מה שאמר שהשנין דחזו של שמד ח"ל שר"ל
אף אם יהיו רחמים להמית אותם בעינויים קשים,
לא יהיו יולאים ולא יהיו משנים בזה. וכן פי' חלל כל
שנועה ושנועה משנועה כללו. ויש לבדק זה, ועיי"ש
באריכות דבריו, ונמצא לפי דבריו שלא די מה שאסור
לנאח מן בגלות אף ברשות, חלל אף אם יכופו עליהם
צכפ"י של מיתח ר"ל, גם אז אטור לעבור על השנועה
כללו כמו צכפ"י של שמד ר"ל. ונראה ממדווח דבריו
שסוצב בזה גם על השנועה שלא יעלו בחומה, וצפיקר
כדבר מ"ש בענין זה משפט חרוץ של **יברג ואל יעבור**,
יחבאר אי"ב לבלן עטמו ונימוקו.

—

עו

וכדי להבין דעת המהר"ל שכחז שהיא **ביברג ואל**
יעבור כדין שמד שבדאי אין זה בשביל איסור
השנועה כאשר כתבתי למעלה, חלל הדברים מוצנים
דכוכ כחז בשלח"ק במס' שנועה ולשנית אף דין א'
מדיני החוב"ק אפילו לומר רק בפני האומית על מה
שהוא פטור חייב או על חייב פטור זריך למסור עלמו

בחוב"ק, וצפרע שארי שאג המהר"ל מפראג ז"ל
מי לא יורה במה שנתן על העברת על חלל השנועה
דין משומד ר"ל לבית **ביברג ואל יעבור**, ואין בדורינו
מי שיכול להכריע כנגדו.

בראשית רבה פרשת לך לך פרשה לט סימן א

ויאמר ה' אל אברם לך לך מארצך וגו', ר' יצחק פתח (תהלים מה) שמעי בת וראי והטי אזנך ושכחי עמך ובית אביך, אמר רבי יצחק משל לאחד שהיה עובר ממקום למקום, וראה בירה אחת דולקת אמר תאמר שהבירה זו בלא מנהיג, הציץ עליו בעל הבירה, אמר לו אני הוא בעל הבירה, כך לפי שהיה אבינו אברהם אומר תאמר שהעולם הזה בלא מנהיג, הציץ עליו הקדוש ברוך הוא ואמר לו אני הוא בעל העולם, (שם) ויתאו המלך יפיך כי הוא אדוניך, ויתאו המלך יפיך ליפותיך בעולם והשתחוי לו הוי ויאמר ה' אל אברם.

Riddles of the Week

#1

מהרש"א חידושי אגדות מסכת בבא בתרא דף טז עמוד א

עפרא לפומיה דאיוב איהו באחריני כו'. הא ודאי משום דאסתכל בדידיה לא היה חסיד כאברהם אין ראוי לומר עליו עפרא לפומיה אבל פירושו ככל אינך עפרא לפומיה שהזכירו בשמעתין על שהטיח דברים כלפי שמיא ואמר על מה עשה ה' לי ככה הלא ברית כרתי לעיני וגו' ולזה אמר רבא עפרא לפומיה על שהרהר אחר מדותיו יתברך בזה דהא אברהם אפי' בדידיה לא נסתכל ואפי' הכי לא הרהר אחרי מדותיו יתברך בענין זה עצמו שהיה נסיון אחר נסיון שקרא לו לרעב שבסיבה זו ירד מצרים ולוקחה שרה לבית פרעה ויש לדקדק היאך לא היה מסתכל אברהם בשרה מעולם כדקאמר הכא מדכתיב הנה נא עתה ידעתי וגו' והרי אמרו בפ"ב דקדושין אסור לאדם שיקדש אשה עד שיראנה שמא יראה בה כו' ואברהם אבינו קיים מילי דרבנן ואפי' ע"ת כדאמרינן ביומא וי"ל דודאי ראה אותה בנעוריה קודם שנשאה מדרב יהודה שמא תתגנה כו' אלא דאחר שהיתה נשואה לו לא ראה אותה מתוך צניעותה והוא חשב כי לא עמדה ביפיה בזקנתה כי היתה בעת הזאת לפי הכתובים יותר מס' שנה ולפי שע"י מעשה הסתכל בה עתה כדאיתא בתנחומא וראה שעמדה ביפיה מהפלא שנעשה בה בת כ' כבת ז' ליופי כו' וע"כ אמר עתה לפני זמן זקנותך ידעתי כי יפת מראה את ולפי מה שפרשנו אהא דאמר פרק נושאים גבי אברהם דכתיב יהיה לך ולזרעך אחריו וגו' ה"ק דלא תנסוב שפחה וגו' דלא קיים אברהם כל התורה אלא עד אחר שנימול לק"מ דכשנשא שרה לא קיים כל התורה לא היה חש להא דרב יהודה ודו"ק:

Answers to the Questions

#1

גור אריה (מהר"ל) פרשת לך לך פרק יב פסוק יא

ועכשיו על ידי מעשה. יש מקשים והלא אסור לישא אשה אלא עד שיראנה (קידושין מא.), ואלו לא ידעו דרכי החכמה, דודאי ראה פניה, אלא שהפנים כיון שהוא מגולה לכל אין האדם מתפעל ביופי שלו, ולא נכנס יצר היופי בלב, אבל על ידי מעשה שגילתה שרה שוקה ראה היופי שלה, פירוש שהיה יודע היופי שלה ומבחין היופי ביצרו:

עיון יעקב על עין יעקב ב"ב דף טז עמוד א – וכ"כ במרגניתא דר"ב (מהברוך טעם)

**באיוב תקוה שהיה הכל לו למשנה: אבל אברהם אפילו
בדידיה לא מפתכל. אף על גב דקי"ל (קידושין מא.) אסור
לאדם שיקדש אשה עד שיראנה מ"מ כיון דהטעם שמא
ימצא בה דבר מגונה וזה כיון שלא חפץ לראותה לכן
מותר לקדש בלי ראותה ועי' במהרש"א: מלמד שכפר**

שו"ת שאילת יעקב (פראגר) ח"א סי' קו

בילדותי שונעתי ונקטים על רש"י שכי עתה ידעתי
כי אשה יפת נוראה את דעד עתה לא
ידע שלא נסתכל בה והיא ארע"ה ונקיים כה"ת אפילו
ע"ת איך לא קיים זה דאסור לקדש עד שיראנה ונותר
כיון שלא נסתכל בה א"כ כדרכו אין לחוש שיואלץ
בה דבר ונגונה רק עתה נקצנה ראה צבואה שלה צוים
ואני חונתי אחרי שכדקדק שאמר כי אשה יפת נוראה
את ותיצת אשה ניותר לכן כ"ל דשרה שהיתה צת הן
אחי אברהם כי יסבה היתה שרה כנו"ש ק"ס נח א"כ
א"ל לומר שלא הי' נצרכה נקטנותה וידע שאין בה
דבר ונגונה שתחגי צעיקו שוב אין לחוש לנו"ש ר"י שאסור
לקדש עד שיראנה ולא הי' נסתכל בה ל"ס הוא יפה
וצפרט עפ"י רוצ ילד קטן הוא יפה ואחר שנתגדלה
כבר היתה אשתו ולא נסתכל בה ולכיעותו ועתה ראה
"שאשה" יפ"ו את אצל זה ידע שילדי יפה הית' נקטנותה.

דרך פקודיך מ"ע א חלק המחשבה אות כ

ועפי"ז נבא אל הענין דכודאי אברהם
אבינו קיים מאמר רז"ל ולא
קידש את שרה עד שראה אותה בהידור
ויופי כי אדרבא הידר אחר יופי המצוה
כי היה הענין אצלו מבלי סיג יצה"ר רק
אדרבא כציצית ותפילין זה אלי ואנוהו
ולא עלתה בדעתו שיש בזה חשש יצה"ר
וסוג תאוה, רק בעת שבא בין המצרים
שטופי זימה והרגיש שהכל מסתכלין
בשרה (וגם לפי מ"ש כבוד דודי זקני
הקדוש בספרו **נועם אלימלך** [פ']

בראשית ד"ה והאדם ידע וגו' כשבא הצדיק
בין המהרהרים העבירות אז מרגיש גם
הוא עכ"פ איזה הרהור לתאוה עכ"פ
להיתר, וכשבא אברהם בין המצרים
המהרהרים בזימה אזי הרגיש עכ"פ איזה
הרהור לתאוה בהיתר דהיינו לאשתו) אז
הבין דשאני מצוה זו ממצות אחרות כי
במצוה הזאת כרוך סיג תאות יצה"ר,
משא"כ עד עתה היה ענין זאת המצוה
אצלו כתפילין וציצית שלא היה מרגיש
בדעתו שיש איזה סוג ואיזה בושת בזה
ובודאי היה משתדל בנשואין להשיג
המצוה דוקא ביופי דזה אלי ואנוהו
כתיב, וז"ש הנה נא (כעת) ידעתי כי אשה
יפת מראה את נתחדשה לו הידיעה שהיא
אשה, וענין יופי יש שינוי משאר המצות

הגהות יעבץ מסכת שבת דף נג עמוד ב

כמה צנוע אדם כו'. נ"ב ש"מ דצנוע מותר לקדש אשה אף על פי שלא יראנה:

אמרי דעת פרשת לך לך

הנה נא ידעתי כי אשה יפת מראה את (יב, יא)

מפורסמת קושיית העולם עפ"י מה דאמרינן בקדושין (דף מ"א.) אסור לאדם לקדש את האשה עד שיראנה עי"ש, והאיך קידש אברהם אבינו את שרה הלא לא ראה אותה מדאמר עתה ידעתי וגו'.

ושמעתי בשם הרה"ק רבי ישראל מרוז'ין זצ"ל דאיתא (מגילה י"ג.) ותחי אסתר נשאת חן בעיני כל רואי, והלא אסתר ירקרוקת היתה, אלא שחוט של חסד משוך עליה עי"ש.

ולפי"ז באמת ראה אותה אברהם אבינו ג"כ מעיקרא, וידע שהיתה יפת מראה, אלא שסבר שזה אינו בעצם, אלא שחוט של חסד משוך עליה, אבל כשבא למצרים אי"כ הי צריך חוט של חסד להיות בהיפך שתהיי ירקרוקת מפני הזנות, וא"כ כיון דגם במצרים יפת מראה את, אי אפשר שיהי זה רק מצד חוט של חסד, ועי"כ שהיא באמת כך, ולכן אמר הנה נא ידעתי כי יפת מראה את ולא חוט של חסד ע"כ ודפח"ח.

#2

בראשית רבה (וילנא) פרשת נח פרשה לז סימן ז

ולעבר יולד שני בנים שם האחד פלג כי בימיו נפלגה הארץ, רבי יוסי ורשב"ג רבי יוסי אומר הראשונים ע"י שהיו מכירים את ייחוסיהם היו מוציאים שמן לשם המאורע, אבל אנו שאין אנו מכירים את ייחוסינו, אנו מוציאים לשם אבותינו, רשב"ג אומר הראשונים על ידי שהיו משתמשין ברוח הקודש, היו מוציאים לשם המאורע, אבל אנו שאין אנו משתמשין ברוח הקודש אנו מוציאים לשם אבותינו, א"ר יוסי בן חלפתא נביא גדול היה עבר שהוציא לשם המאורע הה"ד ולעבר יולד שני בנים וגו'.

תתתשכו. כתיב (קחלת ב מז) בשכבתי חיסים חכמים הכל נשכח אחד היה קורא בנו אחד חפרט של שנים כגון אם היה י"ד לפרט היה קורא שמו דוד והיו סתים כי חקב"ח אינו רוצה ששם יתקיים לפי ששעושה [א] שיתקיים שמו וכתוב (תחלים סו יב) קראו בשמותם עלי ארמות לכך (שם סו ט) שם שמות בארץ כל חנקשה זכר לא יהיה זכר.

משנת אברהם

סימן תתתשכ"ז

קריאת שמות הבנים על שם אבותיהם ועל שם המאורע

[א] שיתקיים שמו וכו'. כלומר, זה שהי' קורא בניו על שם המספר של השנה, כגון שהיתה השנה י"ד למספר הפרט כגון תי"ד להמאה, הי' קורא שמו דוד העולה במספר י"ד, הי' מתכוון ששם הזה של בנו יתקיים ולא להקים שם של אלו אשר מתו טרם שגולד אותו הן, ויהי' לא יתכן, כי י' לקרוא את שמות הנולדים על שמות המתים שמתו כדי להקים שם של המתים, כעין שאתרה התורה נמנות ינוס, והי' הנכור אשר תלד יקום על שם אחיו המת ולא ימחה שמו מישראל. והגם שאין הנקרא הזה כפשוטו שיקראו את שמו של הן כשם המת, כבר כתב הרמב"ן ז"ל עה"ת, דע"כ אין הפשט במקרא זה עיקר משום שנגזעו כתיב ולא יכרת שם המת, ולא קראו אותו מחלוק, ע"ש, אבל נדרך כלל הכוון והראוי לקרא את הנולדים על שמות הנפטרים ולא על שמות של עתם.

[ב] דגם של מלאטו נהתי"ך שיקראו את הנולדים על שם המתים, ולא נמקומות מועטים, כגון אחימלך בן אביהר, ש"ב, ד"י, ואביהר הי' בן אחימלך בן אחטוב, ש"ח, ככ"ז, וכן נדברי הימים א', ה', יהולק בן שריה בן עזריה בן חלקיה בן שלום בן זדוק בן אחיטוב בן אמריה בן עזריה בן יוחנן בן עזריה בן אחימען בן זדוק בן אחיטוב בן אמריה בן מריות, ע"ש. הרי שיקראו את הנולדים על שמות אבותיהם ואבות אבותיהם. אבל ככראה שיקראית שמות על שם אבותיהם הי' דבר מלאוה.

[ג] ובמדר"ך נראה ל"י, עמרו רבותינו התנאים נדבר זה וחמרו: ר' יוסי אומר הראשונים על ידי שהיו מכירים את יוסיסיהם היו מויליין שמו לשם המאורע, אבל אלו שאין אלו מכירים את יוסיסיהם היו מויליין לשם אבותיהם. רש"י אומר, הראשונים על ידי שהיו משתמשין ברות הקודש היו מויליין לשם המאורע אבל אלו שאין אלו משתמשין ברות הקודש היו מויליין לשם אבותיהם. ע"ש מוכן כשמע שנימי התנאים כבר השתמשו בקריאת שמות הילודים על שמות אבותיהם. אבל עד ימי המשנה היו קוראים את השמות על שם המאורע. ואפשר דמה שאמרו במדר' לזכותם של ישראל במגרים שלא שמו את שמם, כלומר, קראו את השמות על שם המאורע אבל נגשן עברי ולא נגשן המגרי.

[ד] ובמדר' הסגור, לולא דברי המדרש הי"ל, נראה שלכך קראו הראשונים על שם המאורע ולא על שם אבותם, משום דלז נס אר העמים קראו בלותן השמות, כגון קרח מנני עשו וקרח בן יאהר, נעמן בן בנימין ונעמן בן נבא נאדם, יפיע מלך לכיש, יהושע י"ג, ויפיע בן דוד, ש"ב, ה"ט"ו, וכן הרבה, ולכך לא קראו, כלומר, לא היתה תועלת בקריאת שמות על שם אבותיהם, כי לא ידעו להנחין על שם מי נקראו, אם זה שם על אבות או על נכרים, אבל נמון המאורע שמות ישראל היו משונים משמות הנכרים קראו על שם אבותיהם. כעין רב אבי שנקרא על שם זקנו, כי שם אביו הי' שימי בר אשי. ואפילו כשהיו קוראין את שמות ישראל בשמות של לשון ארמית ולא עברית, כגון רוב שמות האמוראים, ר' זבדי, רבא, פפא ואידך, גם כן היו אלו השמות ידועים ומובנים לשמות ישראל, דהרי מנינו שגיאלו את אלו שנקראו בשמות של אבותיהם ידועים בישראל, כעין הא דאמרו בגיטין י"ד: ושמותיהם מנוהלין ארדי וארטי ופילי גריס, ע"ש.

וראה כעין הא דמדר' הי"ל גם במדר' שמות, ויקרא שמו גרשם. דרך הלדיקים לשום שם לנניהם לענין המאורע, ניוסף מה הוא אומר ויקרא שם הנכור מנשה את שם השני קרא אפרים, כדי להזכיר את הנסים שעשה הקנ"ה עמו. אף משה קרא את שם בנו גרשם על הכנס שעשה לו הד', שגר הי' נאדך נכריה והי'ללו הקנ"ה משם.

[ה] רש"י אומר נדר' הי"ל שעל שאין אלו משתמשין ברות הקודש היו מויליין על שם אבותיהם, אומר כדעתו זו גם במדר' וירא, ריש פרשה מ"ט, שמתן של רשעים דומים לכלי קוריים מה כלי קוריים מה שאת משתמש בהם הם עומדים, הנחתם הם מתרפים, כך שמת מיימד אדם קורא שם בנו סיסרל פרעה סמרי, אלא לנרסה יתקן יעקב. וכו' והפירוש שם הוא דלין קורין על שמות רשעים שאמרו ושם רשעים ירקב. אלא שמשולל הצנה הוא מאמר זה, הלא אין אלו קורין אפילו על שם נכרים שאינם רשעים כפרעה וסמרי, אלא על שם אבותיהם אלו קורין את בנינו, ומה הוא הרנותה של שמות הרשעים הידועים אלו שהמדרש מפרט. ונע"כ נריך למור דכוונת המדרש הוא, או שאין אלו קורין את שמות בנינו בשמות שיש בהם אפילו רמז קרוב לשמות אלו המפורטים במדרש, כלומר, שאנו מדקדקין הרבה בקריאת שמות שלא יהי' בהם אפילו קרנת לשון לשמות של הרשעים, או אולי כוונת המדרש, שמתה השם נעשה זאת שאפילו הנכרים אינם משתמים בשמות אלו, אלא שהפירוש הי' הוא רחוק כי גם עכשו מניו במגרים השם פרעה או פרעוק.

[ו] ומה שאמרו במדר' הי"ל שרק הראשונים שהיו משתמשים ברות הקודש היו קורין את שמות בנייהם על שם המאורע, מובן לפי מה דליתא במד' נתימחל האזינו, זכור ימות עולם בניו שנות דור ודור, לעולם יבדוק אדם בשמות לקרוא לבנו הראוי להיות נדיק, כי לפעמים השם גורם טוב או גורם רע, וכו', וראה יומא פ"ג ר"מ היה מדיק בשמא, א"כ דבר זה לעמוד על אמתותו ולדעת איזה שם הוא הגון ואיזה אינו הגון הוא דבר של ידיעת עתידות ורות הקודש. כי השם של האדם אם הוא שם אמתיו הוא מורה על עממותו ומהותו של האדם. כמו שמתבאר להלן בשם מ"ר הקלת.

קריאת שמות הי"דים על שם הוריהם הודים

[א] וי"ע"י נסיתן ש"י, ח"ה, מנאר מדברי רבינו שגם נמון המאורע שלא היו מויליין על שם המאורע אלא על שם האבות, היו מקומות שהיו קוראין על שמות האבות, וראה שם במראה מקומות, מאוסף מהרבה מאמרים מנגלי וירושלמי ושאר ספרים שהיו קורין על שמות האבות. אלא שאין בזה שום סתירה, דהלא גם החי נקרא על שם המת, למשל ר' חנינא בן חנינא שהדירו אביו, ירושלמי טיר ד"ג, ר' חנינא אב קרא את בנו חנינא, אבל גם האב הי' נקרא חנינא על שום אחד שכבר מת, ומילא גם הן חנינא נקרא על שם המת. אלא שבה י' מקומות שונים, י' ש מקפידים שלא לקרא את בנייהם על שם קרובים שמתו אם גם ההורים האבות נקראים בלותו שם, י' שאין מקפידים. וכבר ביארתי שם שאין ראות להיחידים למור שאין הם מקפידים אלא תלוי במנהג המדינה. ע"ש. ובמדינות הללו מנהג אבותינו מאירפה בידינו שמקפידים שלא לקרא לילד שם של אביו או שם של אבי אביו אם הם נחיים ערדה, אבל אין מקפידים לקרא להילד שם על שם הוריו אפילו כשאביו של האבי ילד נקרא בלותו שם.

Selected audio from our listeners

Comments on the Show

Comments on the show 1 *click here*

Stanford study referenced in comment 1 *click here*

Comments on the show 2 *click here*

Comments on the show 3 *click here*

Comments on the show 4 *click here*

Comments on the show 5 *click here*

Comments on the show 6 *click here*

Comments on the show 7 *click here*

Answers to the Questions

Answers to the Question 1 *click here*

Answers to the Question 2 *click here*

Answers to the Question 3 *click here*

Answers to the Question 4 *click here*

Selected emails from our listeners

Answers to the Questions

Hi Rabbi Lichtenstein,

First, I often listen to your podcast and I find it relevant, engaging, and especially socially (in the Halachic and practical sense) responsible. Thank you for all that you do for Klal Yisroel.

You asked two questions on the Parshah and I'd like to address both:

1. The question about names. Why weren't any of the Avos or Shevatim given the names of the earlier Avos as is done so today. I believe the answer is that the whole point of using the name of a Tzaddik in naming a child is that a name reflects the Neshama with which it is associated (Arizal Shaar Hagilgulim 23). So in giving a child the name of a Tzaddik, one hopes to have the 'Kochos' of the Neshama of the Tzaddik reflected in the child as well. However, as we know, the goal for all of us is not to become like any particular Tzaddik. We all possess a unique blend of character/personality traits, talents, and abilities that is not, has not, and will not be possessed by anyone else. So our goal in life is to be the best that we can be given our unique composition rather than someone else. The best that we can do is to hope that our children realize their unique talents and potential. However, בעונותינו הרבים we don't have the ability to know our children's abilities like in years past and so we bless our kids that they should like a known Tzaddik by giving them the privilege of sharing their name. However, to the Avos, the potential of a child was clear (see Rashi who explains why Esav was born red) and therefore, rather than give the child the name of a person with vastly different abilities, they could name them in a way that their names could reveal their true potential. And that's why the Midrashim are full of interpretations of the names of biblical characters and how it reflects the trajectory of their lives.
2. The Maharshah's (Ch"A B"B 17a, cited by RA"E to Kiddushin 41a) question of how Avraham could have failed to look at Sarah if it is a Halacha that one must

do so before marriage (Kiddushin ibid) and we know that Avraham kept the entire Torah, even Eruv Tavshilin (Yumah 28b, Kiddushin 82a). One answer is that perhaps he didn't keep the entire Torah since it's brought in the name of the Gr"a (see Hagahos Vi'Tziyunim in the Oz V'Hadar Gemara Yumah ibid) that the correct Girsah is that Avraham kept even Eruv Tchumin. Since there are those that maintain that Eiruvei Tchumin is a Halacha Mi'dioraysah (famously, Rabbi Akiva; see Eirubin 35b and 51a), perhaps it is only those that are at least hinted to in the Torah that Avraham kept. Therefore, this Halacha that one must see his wife before marrying her is only a Dirabanan and not hinted to anywhere in the Torah, and therefore Avraham did not keep it. Or, and I think more likely, we can say that Avraham who was famous for Ahavas Rayav, being the archetypal Machnis Orchim, didn't need to worry about the possibility that marrying without seeing his wife first would lead to a Bittul of כּמוֹךָ לרעךָ ואהבת. We don't always say this, but often enough, exceptions in halacha are made for talmidei chachamim and Tzaddikim. One example is Ben Azay who never got married because נפשי חשקה בתורה (Yivamos 63b). This Halacha is brought in the Rambam (Ishus 15:3) and codified in SHA (1: 4). Perhaps the Halacha that one must see his wife before marrying her should not be thought of as an inviolable rule that even Avraham must keep, since the Nachalas Tzvi on SHA (35:1) says that one can violate this prohibition if seeing her before marriage is simply impossible. Therefore, perhaps Avraham as well, the quintessential Ohaiv who knew that not seeing his wife before marriage would not lead him to be Oveir on כּמוֹךָ לרעךָ ואהבת could therefore preferably get married without seeing her first so as to be Nizhar Bichumrah on Tzniyus.

Thank you again for your work on behalf of klal yisroel.

Gut shabbos!

Best,

Rafi Miller

Regarding the question of how Avraham Avinu married Sarah without seeing her, a possible answer could be that the rule of אסור לקדש עד שיראנה was said in general because of the חשש of שמא יראה דבר מגונה ותתגנה עליו, but that wouldn't apply to Avraham Avinu who never looked at his wife and only noticed her beauty now at age 70+ because he saw her reflection while crossing the river, as explained in the Midrash.

Zev Landerer

Shalom Aleichem,

I enjoy listening to your podcast very much. With regards to the riddle of the week (what's Pshat in את מראה יפת מראה כי אשה ידעתי כי אשה יפת מראה - I heard from my Rebbe Rav Mordechai Willig Shlit"א that Avraham always knew that Sarah was beautiful. However, when it came time to go to Mitzrayim, both Abraham and Sarah knew that her beauty would be tempting to פרעה and they therefore decided that she should not fix herself up but rather put herself together in such a way that she would not look attractive. However, her natural beauty was so great that even when she tried to look unattractive, she was unable and her natural beauty showed through. This is what prompted Avraham to declare את מראה יפת מראה כי אשה ידעתי כי אשה יפת מראה.

Regarding the riddle on show 295 10/31/20

(לך לך יבייא) הנה נא ידעתי כי אשה יפת מראה את.

רש"י – מדרש אגדה עד עכשיו לא הכיר בה מתוך צניעות שבשניהם ועכשיו הכיר בה על ידי מעשה. **שפתי חכמים** – ויש מפרשים [לפי המדרש תנחומא פ"ה] ראה בבואה [reflection] שלה במים שעברו דרך המים וראה בבואה שהיתה יפה מאוד [ע"כ]. וידוע הקשה לפי השיטות שהאבות שמרו גם במצוות דרבנן, איך נשא אברהם את אשתו בלי שהסתכל בה תחילה ("אסור לאדם שיקדש את האשה עד שיראנה" – קידושין מא.)?

וחשבתי להסביר שבאמת הסתכל בה תחילה אך ההסתכלות היה קשור לפנימיות של היחסים שלהם [דהיינו, ה"צניעות שבשניהם"] ולכן לא שם לב למראה החיצוני שלה. ורק כשראה אותה בבואה, דהיינו ראייה שיטחית דו-ממדי, רק אז ראה אותה איך שהמצרים יראו אותה – כתמונה ולא כבן אדם.^[1]

^[1] אנו מוצאים דוגמה קיצונית להפרדת החיצונית מהקשר (כלומר ראיית אדם כאובייקט) בעשרת הרוגי מלכות (אוצר המדרשים, עשרה הרוגי מלכות כ"ח), כשבת הקיסר ביקשה מאביה להפשיט את עור פניו של רבי ישמעאל כדי ליהנות מיופיו!

The question why in the Torah they didn't name after Noach, Avrohom, Yitzchok, is asked by the Midrash Rabbah in Noach 37, 7.

Many thanks for your wonderful program,

S Noe

London

Comments on the Show

Sholom U'Vracha,

I would like to convey my profound Hakaras Hatov for your programs regarding the coronavirus issues. As you know well, it gets extremely complicated on a communal level, and this results in tremendous stress and frustration. I composed a letter to the Agudah a couple of weeks ago to ask why there is no concern for Eiva and Pikuach Nefesh etc and then decided "what's the point" and did not send it - and then found that you had covered many of the points in your podcast from October 17! I don't know if it would be feasible to put some of this into a written presentation that could be disseminated in the broader community; maybe it could have some influence.

I'm sure you have seen Rav Kleinman's Sefer of Teshuvos regarding coronavirus, with much input from Rav Shmuel Kamenetsky. I found it striking that he covers the topics of Pikuach Nefesh and Eiva in a balanced way and reaches conclusions in Halacha that should result in totally different behavior in the community. My sense is that there is great reluctance to speak forthrightly as you are doing, and I wonder with trepidation about the relevance of ענוותנותו של רבי זכריה בן אבקולס being relevant here. I personally struggle with taking firm stands and the inevitable tension that it causes.

Yasher Koach on taking the initiative to bring these critical issues to the fore with depth and clarity.

Bivracha, Aaron Cohen

Tifereth Israel, Passaic, NJ

Rabbi Zalman Graus

[click here](#) דינא דמלכותא דינא – חוקי תנועה וכו' on שו"ת הברי והשמא

[click here](#) שמירת הגוף והנפש on שו"ת הברי והשמא

תלמוד בבלי מסכת ברכות דף נד עמוד ב

אמר רב יהודה אמר רב: ארבעה צריכין להודות - יורדי הים, הולכי מדברות, ומי שהיה חולה ונתרפא, ומי שהיה חבוש בבית האסורים, ויצא.

שו"ת נודע ביהודה מהדורא תניינא - יורה דעה סימן י

מכתבו קבלתי ואם אינני מכירו ולא ידענא ליה אך אשר בא לשאול שאילתא ומשתעי בלישנא דחכמתא הנני משיב לכל שואל. ושורש שאלתו איש אחד אשר זכהו השם בנחלה רחבה ויש לו כפרים ויערות אשר בהיערות תרמוש כל חיתו יער אם מותר לו לילך בעצמו לירות בקנה שריפה לצוד ציד או אם אסור לישראל לעשות דבר זה אי משום צער בעלי חיים אי משום בל תשחית ואי משום שנהגו בו איסור צעב"ח כמבואר בתוס' במסכת ע"ז דף י"א והיינו בפסקי תוס' ובאו"ה כלל נ"ט סימן ל"ו כתב בשם הרא"ש כל שיש בו משום רפואה (אין בו משום רפואה) אין בו משום דרכי אמורי וכתבו התוס' בע"ז אף על פי שצעב"ח = שצער בעלי חיים = דאורייתא ואם יועיל לאיזו דבר מותר כו'. ובאמת בתוס' בע"ז דף י"א ע"א בד"ה עוקרין משמע היפך. וז"ל התוס' שם וא"ת אמאי לא פריך והא איכא צעב"ח בשלמא משום בל תשחית ליכא כיון דלכבודו של מלך עושין כן אין כאן השחתה והוי כמו תכריכין של מאה מנה אלא צעב"ח היאך הותר וי"ל דשאני כבוד המלך שהוא כבוד לכל ישראל ואתי כבוד דרבים ודחי צעב"ח עכ"ל התוס'. וא"כ משמע מדבריהם דצעב"ח חמיר מבל תשחית ואינו מותר אפילו לצורך רק משום כבוד רבים. ופוק חזי שהתוס' קורין אותו דחיה שכבוד הרבים דחי צעב"ח וא"כ איך נימא שיהיה מותר לצורך דבר הרשות. אבל בפסקי תוס' שם כתבו צעב"ח אינו אסור אלא כשמצערה בלי ריוח עכ"ל. ובאמת דברי התוס' גופייהו כאן במסכת ע"ז שמוכח מדבריהם שאיסור צעב"ח חמור טפי מאיסור בל תשחית סותר לדברי התוס' במסכת ב"מ דף ל"ב ע"ב בד"ה מדברי שניהם כו' שכתבו וא"ת א"כ אמאי עוקרין על המלכים כו' וי"ל דמשום כבוד מלך ונשיא עדיף כמו בל תשחית דנדחה מפני כבודו כו' הרי שמדמים איסור צעב"ח לבל תשחית. ובאמת דברי התוס' בב"מ הם נגד דברי הרמב"ם דהרי שם במסכת ב"מ קיימו התוס' בהאי מ"ד דסבר צעב"ח דאורייתא והרי בל תשחית בדבר שאינו קציצת אילנות הוא רק מדרבנן. וז"ל הרמב"ם בפ"ו מהל' מלכים הלכה ח', אין קוצצין אילני מאכל כו' וכל הקוצץ לוקה ולא במצור לבד אלא בכל מקום כל הקוצץ אילן מאכל דרך השחתה לוקה, ובהלכה יו"ד כתב ולא אילנות בלבד אלא כל המשבר כלים וקורע בגדים והורס בנין וסותר מעין ומאבד מאכלות דרך השחתה עובר על בל תשחית ואינו לוקה אלא מכות מרדות מדבריהם. הרי ששאר השחתות שאינן קציצת עץ מאכל הוא רק מדבריהם באיסור בל תשחית:

ואמנם אין לנו להאריך בזה כי כבר האריך מהרא"י בפסקים וכתבים סימן ק"ה שכל דבר שיש בו צורך להאדם לית ביה משום צעב"ח וגם לא שייך צעב"ח אלא לצערו ולהניחו בחיים אבל להמית בהמות וחיות וכל מיני בעלי חיים לית ביה משום צעב"ח וכן מוכח בחולין דף ז' ע"ב עקרנא להו איכא צעב"ח קטלנא להו איכא משום בל תשחית הרי אף שהשיב לו על עקרנא דאיכא צעב"ח אעפ"כ אמר קטלנא להו. וא"כ אין בנדון שאלתו משום צעב"ח, ומשום בל תשחית ודאי ליכא דהרי נהנה בעור וגם אינו עושה דרך השחתה. וגם עיקר איסור בל תשחית אף שהוא מדרבנן מ"מ שורשו הוא ממה שאסרה התורה בקציצת עץ מאכל והנה שם כתיב כי ממנו תאכל ואותו לא תכרות וגו' וא"כ כל דתיקון רבנן כעין דאורייתא תיקון שלא ישחית דבר שיכול האדם ליהנות ממנו לא ישחית ויפסיד אותו ההנאה ואולי אפילו בדבר של הפקר שייך זה אבל דבר שאין בו הפסד לשום אדם לא שייך בל תשחית, וא"כ הני חיתו יער כל זמן שהם בחיים אין בהם שום הנאה לאדם רק עיקר הנאה במותן בעורותיהם ובבשרם ואיך נימא שיהיה אסור להמיתם משום בל תשחית. ולומר שאסור מצד דברים המותרים ואחרים נהגו בהן איסור ג"כ ליכא למיחש דדבר דלא שכיח לא שייך בו למימר שנהגו בו איסור. והנה עד כה דברנו מצד הדין:

ואמנם מאד אני תמה על גוף הדבר ולא מצינו איש ציד רק בנמרוד ובעשו ואין זה דרכי בני אברהם יצחק ויעקב, ופוק חזי לומר תבלה ותחדש כתב מהרי"ו בפסקיו הביאו רמ"א בא"ח סוף סימן רכ"ג שאין לומר כן על הנעשה מעורות בהמה משום ורחמיו על כל מעשיו, ואף שרמ"א כתב עליו שהוא טעם חלוש היינו מצד שאינו חיוב שבשבילו ימיתו בהמה וכמה עורות יש שכבר מוכן וכמה מתים מאליהם ויכולים להשתמש בעורותיהם ועם כל זה סיים רמ"א שרבים מקפידים על זה, ואיך ימית איש ישראלי בידים בעלי חיים בלי שום צורך רק לגמור חמדת זמנו להתעסק בצידה ואי משום שדובים וזאבים ושאר חיות הטורפים מועדים להזיק והרי אמרו שהזאב והארי כו' כל הקודם להרגן זכה, גם זה טעות הוא מתרי טעמי, חדא שאין הלכה כר"א בזאב וארי ודוב ונמר וברדלס, ואפילו בנחש נחלקו הרמב"ם והראב"ד בפ"ה מהלכות סנהדרין הלכה ב'. ועוד אפילו לר"א הרי אנו קיי"ל כריש לקיש דדוקא כשכבר הרגו וכמבואר ברמב"ם שם ועיין בכ"מ שם, ואמנם אכתי יש לבעל הדין למצוא מקום ולומר דהיינו כשיש להם בעלים ויש להם תרבות וכמבואר בסנהדרין דף ט"ו ע"ב דמסיים על דברי רשב"ל אלמא קסבר יש להם תרבות ויש להם בעלים וכן הוא לשון הרמב"ם שם ארי ודוב וברדלס שיש להן תרבות ויש להם בעלים כו' וא"כ אותן שלא נתגדלו בביתם אינם בני תרבות ודרכן להזיק והרי אפילו בשבת עכ"פ מותר לדרסן לפי תומו כמבואר בשבת דף קכ"א ע"ב ובשלחן ערוך סימן שי"ו סעיף יו"ד. ואמנם גם זה אינו ענין לנדון דידן דהתם כשבאו לישב במקום בני אדם והם באו לידם בחול יהרגם ובשבת ידרסם לפי תומו, והרי כך אמרו שם במסכת שבת תנו רבנן נזדמנו נחשים הרגן בידוע שנזדמנו לו להרגן כו', אבל לרדוף אחריהם ביערות מקום מעונתן כשאין רגילין לבוא לישב אין כאן מצוה ואין כאן רק לרדוף אחר תאות לבו ועצת הנדמה כטביא. ומי שהוא איש הצריך לזה ופרנסתו מצידה כזו בזה לא שייך אכזריות והרי שוחטין בהמות וחיות ועופות וממיתים דגים לצורך האדם ומה לי טהורים שיאכל מבשרם ומה לי טמאים שיאכל ויפרנס עצמו מדמי עורותיהן וכל בעלי חיים ניתנו לאדם לכל צרכיו, אבל מי שאין זה לצורך פרנסתו ואין עיקר כוונתו כלל בשביל פרנסתו הוא אכזריות. ועד כאן דברתי מצד יושר ההנהגה שראוי לאדם להרחיק מזה ועכשיו אני אומר אפילו איסורא איכא שהרי כל העוסקים בזה צריכין להכנס ביערות ולהכניס עצמם

בסכנות גדולות במקום גדודי חיות ורחמנא אמר ונשמרתם מאוד לנפשותיכם, ומי לנו גדול ואומן בקי בצידה יותר מעשו שהכתוב העיד עליו ויהי עשו איש יודע ציד וכו' ופוק חזי מה אמר הוא על עצמו הנה אנכי הולך למות וגו' ואין מקרא יוצא מידי פשוטו שהיינו שהוא מסתכן בכל יום בין גדודי חיות וכן פירשו הרמב"ן, ומעתה איך יכניס עצמו איש יהודי למקום גדודי חיות רעות ואף גם בזה מי שהוא עני ועושה זו למחייתו לזה התורה התירה כמו כל סוחר ימים מעבר לים שכל מה שהוא לצורך מחייתו ופרנסתו אין ברירה והתורה אמרה ואליו הוא נושא את נפשו ואמרו רז"ל מפני מה זה עלה בכבש ונתלה באילן ומסר עצמו למיתה לא על שכרו כו', אבל מי שאין עיקר כוונתו למחייתו ומתאות לבו הוא הולך אל מקום גדודי חיות ומכניס עצמו בסכנה הרי זה עובר על ונשמרתם מאוד כו'. וז"ל הרמב"ם בפ' י"ב מהל' רוצח ושמירת נפש הלכה וי"ו וכן אסור לאדם לעבור תחת קיר נטוי כו' וכן כל כיוצא באלו ושאר הסכנות אסור לעבור במקומן:

ומעתה אני אומר שיש בדבר זה איסור וגם סכנה, ועוד בו שלישיה שעכ"פ מזכירין עונותיו שאין זה פחות מקיר נטוי ואולי לזה כיונו חכמי המשנה במסכת ברכות פ"ד משנה ד' ר"י אומר המהלך במקום סכנה מתפלל תפלה קצרה ואומר הושע השם את עמך כו' בכל פרשת העבור כו' ואמרו שם בגמרא דף כ"ט ע"ב מאי פרשת העבור אמר רב חסדא אמר מר עוקבא אפילו בשעה שאתה מתמלא עליהם עברה כו' איכא דאמרי כו' אפילו בשעה שהם עוברים על דברי תורה כו' ע"ש. ולדרכנו יובן דזה המהלך במקום סכנה הוא עובר על דברי תורה דכתיב ונשמרתם מאוד לנפשותיכם וגם מזכירין עונותיו וממילא הקדוש ברוך הוא מתמלא עליו עברה דאילו בשאר איסור שאדם עושה לא בשביל עבירה זו יתמלא הקדוש ברוך הוא עברה עליו אבל זה שגורם להזכיר כל עונותיו הקדוש ברוך הוא מלא עליו עברה. והנה במי שמוכרח לזה מחמת פרנסתו הורו לו חכמינו ז"ל תפלה שיתפלל על עצמו אבל מי שעושה כן בשאט נפש איך תקובל תפלתו, ולכן יש בדבר זה מדה מגונה דהיינו אכזריות וגם איסורא וסכנתא וגם הזכרת עונותיו ולכן השומע לי ישכון בטח השקט ושאנן בביתו ולא יאבד זמנו בדברים כאלה. ולולא אהבתי להגביר המפורסם במדות טובות לא הייתי מזדקק להשיב על שאלה כזו. אבל להיותי יודע שהגביר וכל ביתו שפיר שמעיהו ולכן צריך אני לשמור בכל כחי את כל בני ביתו שלא יתנו מקום לשונאי הגביר שנאה מחמת קנאה שימצאו מקום להתלונן. והיה זה שלום. מנאי הטרוד.

[click here דינא דמלכותא דינא on שו"ת הברי והשמא](#) Too see the

רמ"א חושן משפט הלכות דיינים סימן ג סעיף ד

הגה: רשות שנותן המלך עכו"ם בזמן הזה, אינו כלום ומיהו אם קבלוהו הקהל על פי כתב המלך, יכול לדון (טור).
וי"א דאם גמיר וסביר מהני ליה רשות המלך (ריב"ש סימן רע"א) או השר הממונה בעירו, דזהו בכלל **דינא דמלכותא** להושיב דיינים ושופטים מי שירצה; ומכל מקום מי שעושה זה בלא רשות הקהל מצער הצבור ועתיד ליתן את הדין (תשובת רשב"א סימן תרל"ז).

שלחן ערוך חושן הלכות הלואה סימן סח סעיף א

שטר שכתוב בכל לשון ובכל כתב, אם היה עשוי כתקון שטרי ישראל שאינם יכולים להזדייף ולא להוסיף ולא לגרוע, והיו עדיו ישראל ויודעין לקרותו, הרי הוא כשר וגובה בו מהמשועבדים. אבל כל השטרות שחותמים עובדי כוכבים, פסולים, חוץ משטרי מקח וממכר ושטרי חוב; והוא שיתן המעות בפניהם ויכתבו בשטר: לפנינו מנה פלוני לפלוני כל וכך דמי המכר או מעות החוב, והוא שיהיו עשויים בערכאות שלהם, אבל במקום קיבוץ פליליהם, בלא קיום השופט שלהם, לא יועילו כלום. (ואפילו דנו כבר הערכאות ע"פ אותו השטר והחזיקו הקונה במקחו, אינו כלום (א"ז פ"ק דגיטין)). וכן צריכים עידי ישראל שיעידו על אלו עובדי כוכבים שהם עידי השטר, ועל זה השופט שלהם שקיים עדותן, שאינם ידועים בקבלת שוחד, ואז גובים מבני חורין. ואם חסרו שטרי עובדי כוכבים דבר מכל אלו, הרי הם כחרס: הגה - וספר שכותבין בו הערכאות, הוי כשטר שלהם (נ"י בשם הרשב"א). ויש אומרים דסתם ערכאות לא מקבלי שוחדא, וכיון שנעשה בפניהם גובין אפילו ממשעבדי, אפילו בלא עידי מסירה ישראל, ואפילו אין השופט חתום לקיים העדים, אלא כל שנעשה בפני הערכאות לא מרעי נפשייהו לשקורי. ואפילו נפק עלייהו קלא דמקבלי שוחדא להטות משפט, מכל מקום לעדות שקר לא מרעי נפשייהו. ואין צריך שיהא כתוב בו שראו נתינת המעות, אלא שאנו סומכין שראו בודאי (הרא"ש פ"ק דגיטין טור). ואין חילוק בין חתום עליו עד אחד עובד כוכבים או שנים (ב"י בשם הרשב"א), כל שנעשה לפני השופט. אבל אם כתב סופר הממונה מפי השופט, שלא בפני השופט, אינו כלום (טור ומהר"ם פאדוואה סימן נ"ו). . מיהו במקום שיש **דינא דמלכותא** להכשיר שטר שנעשה ע"י סופר המלך, כשר (טור בשם הרמב"ן). אבל שטרי מתנות, כגון: שדי נתונה לך, שעיקר הקנין נעשה על ידי השטר, ועובדי כוכבים חתומים בו, וכן שטרי הודאות שפלוגי הודה לפלוני שהוא חייב לו, ופשרות שהם בעדים שלהם (או שטרי מחילות) (טור), אף על פי שיש בהם כל הדברים שמנינו, (ונמסרו לפני עידי ישראל) (טור), הרי הם כחרס: הגה - וי"א דשטרי הודאות כשטרי הלוואות (ב"י בשם הרשב"א והר"ן בפ"ק דגיטין). וכן שטרי מחילות כשרים בערכאות (ריב"ש סימן קמ"ב). וכן מתנה הנקנית בקנין או בחזקה (ב"י), רק שהודה בערכאות, דכל השטר אינו אלא ראייה בעלמא, כשר מה שנעשה לפניהם (ר"ן פ"ק דגיטין). ולכן שכיב מרע שעשה צוואה לפני ערכאות של עו"ג, קיים כל מה שצוה (ריב"ש סימן נ"א), וכמו שיתבאר לקמן סימן רנ"ג סעיף ל"ב. ובכל מקום שמשפט המלך לכתוב כל הדברים בערכאות, כל השטרות העשויין לפניהם, כשרים, אפילו שטרי מתנות, מכח **דינא דמלכותא** (הרא"ש פ"ק דגיטין וטור). וכל שכן במקום שכבר נהגו להכשירם, כשרים (ריב"ש סימן תצ"ג ותע"ח ובה"ת וב"י בשם רשב"א והמגיד פכ"ז מה' מלוה). ועיין לקמן סימן שס"ט בדין **דינא דמלכותא**, וכל שטר שמכשירין משום **דינא דמלכותא**, אם לא נכתב כהוגן לפי דיניהם, אע"פ שנכתב כהוגן לפי דינינו, פסול, דלא נכשיר יותר מהם (ריב"ש סימן נ"א). וכן להפך, אם פסול לפי דינינו וכשר לפי דיניהם (מהרי"ק שורש קפ"ח). ויש חולקין בזה (תשובת הרא"ש כלל י"ח):

שולחן ערוך חושן משפט הלכות נזקי שכנים סימן קנד סעיף יח

ראובן יש לו בית אצל עובד כוכבים, ופתח חלון על גגו של עובד כוכבים לאחר ימים מכר העובד כוכבים ביתו לישראל, ובא הלוקח להגביה ביתו בענין שסותם החלון של ישראל, וטוען ראובן: אתה מאפיל על אורות חלוני, אף

על פי שהלוקח בא מחמת עובד כוכבים אסור לו לסתום כדין ישראל עם ישראל, דלא אשכחן דקאי במקום עובד כוכבים אלא לגריעותא. הגה: וי"א כדהואיל והעובד כוכבים היה יכול לסתמו, גם הלוקח הבא מכחו יכול לסתמו, וכן כל כח העובד כוכבים יש לישראל הבא מכחו, וכן הורו מהר"ם והרא"ש, וכן נ"ל להורות. וכ"ש במקום דאיכא דינא **דמלכותא** דאזלינן בתרה. וצריך הלוקח להזהר שיחזיק בקרקע העובד כוכבים קודם שיתן לעובד כוכבים המעות, כי אם יתן לו המעות קודם החזקה מיד נסתלק העובד כוכבים והוי כהפקר וזכה הישראל השני בחלונות אלו קודם שיחזיק הישראל השני (מרדכי פרק חזקת). וכל זה מייירי שידוע שחצירו של עובד כוכבים היה קודם לחלונות של זה, אבל אם לספק אם החלונות היו קודמים והחזיק בשל הפקר, על הלוקח הבא לסתום להביא ראיה (תשובת רמב"ן סי' י"ו). ואין חזקה מועלת נגד עובד כוכבים והבא מכחו א"כ החזיק בו לאחר שלקחו מן העובד כוכבים, (תשובת רשב"א) ועיין לקמן סימן קצ"ד.

שולחן ערוך חושן משפט הלכות שותפים בקרקע סימן קסב סעיף א

בני מבוי כופין זה את זה לעשות לחי וקורה למבוי. אבל אם באו להעמיד לו דלתות, אפי' אחד מהם יכול לעכב ולומר: אני רוצה ליכנס בחבילתי עד פתחי. ואפילו אם יסכימו כולם להעמיד דלתות, בני רשות הרבים מעכבים עליהם. הגה: ואפילו מכרו בני המבוי להעמיד דלתות, והכריזו שכל מי שלא יערער שאבד זכותו, ולא ערערו בני רשות הרבים, אפילו הכי יכולין למחות (בית יוסף בשם הרשב"א). ואפילו אם ירצו להעמיד הדלתות בפנים במבוי הרבה, שפעמים דוחקים ונכנסים לתוכו. הגה: מיהו מבואות קטנים הפתוחים לאותן הפתוחים לרשות הרבים או לסמטא, רשאי בני המבוי לעשות להן דלתות (טור בשם הרא"ש). ויש אומרים דאפילו אם פתוח לרשות הרבים וניכר בראשו כמין פתח שיש לו פצימין, יכולין להעמיד לו דלתות. (טור בשם הרמב"ן ונ"י ריש ב"ב). בני מבוי שהיה במבוי שלהן שכונה בחצר אחד ובו בית הכנסת ובית המקוה, והחצר סגור בדלתות, והמבוי פתוח לרשות עובד כוכבים, ובמקום אחר דרים ישראלים שיש להם דרך על זה המבוי לילך לחצר ההוא לצורך טבילה או תפלה, ובני המבוי רוצים להעמיד דלתות כדי לשמור (עצמן) מן העובדי כוכבים הנכנסים, הישראלים האחרים יכולין למחות בידם, אף על פי שרוצים להסיר הדלת מן החצר ולקבעה בראש המבוי, שהוא משורת הדין, אבל אם נתן להם המלך רשות להעמיד דלתות במבוי שלהן, **דינא דמלכותא דינא**, כי השווקים והרחובות שלהן ויכולין לעשות בהן מה שירצו (תשובת רשב"א).

שולחן ערוך חושן משפט הלכות מקח וממכר סימן רז סעיף טו

אסמכתא שקנו עליה בבית דין חשוב, הרי זה קנה (וכל שלשה דבקיאי בדיני אסמכתא מקרי בית דין חשוב לענין זה) (טור בשם הרא"ש והרא"ש כלל ע"ב סי' ה'). וי"א דבעינן בית דין חשוב שבעיר או המומחה לרבים (מרדכי פרק א"נ (והמגיד פי"א דמכירה)). ואם צוה לכתוב בשטר שקנו ממנו בבית דין חשוב, אף על גב דלא קנו, מהני דהודאת בעל דין כמאה עדים דמי. ואפילו לא אמר בפירוש, אלא צוה לכתוב שטר חוב, מהני כאילו פירש בהדיא (הגהות מיימוני פי"א דמכירה ותשובת מ"י דקנין סימן ועיין לעיל סימן ס"א סעיף ה'); והוא שיתפיס זכותיו בבית דין, והוא

שלא יהיה אנוס. כיצד, הרי שהתפיס שטרו או שוברו בבית דין, וקנו מידו שאם לא יבא ביום פלוני ינתן שטר זה לבעל דינו, והגיע היום ולא בא, הרי אלו נותנים, והוא שיהיה בבית דין חשוב. וי"א אף על גב דלא התפיס זכותיו מהני, הואיל וקנו ממנו בב"ד חשוב; וכתב הרא"ש דהכי נהיגי עלמא). ואם עכבו נהר או חולי לא יתנו; וכן כל כיוצא בזה, ונתבאר תשלום דין זה בסימן נ"ה ובסימן כ"א. הגה: וי"א דאם השלישו משכנות זה כנגד זה במשפטי גוים ובשטרותיהן, קנו אפילו באסמכתא, משום **דינא דמלכותא דינא** (בית יוסף בשם רשב"א) (ועיין לעיל סי' ס"ח).

שולחן ערוך חושן משפט הלכות גניבה סימן שנו סעיף ז

משכן הגניבה, בין שמשכנה יתר על דמיה או בפחות מדמיה, הבעלים נותנים ט לבעל המשכון (מעותיו) וחוזרים ועושים דין עם הגנב, אלא אם כן היה גנב מפורסם, כמו שנתבאר. הגה: וכן אומן שנותנין לו כלים לתקן, והשכינים, צריכין הבעלים ליתן לו מעותיו אבל לא הריבית שעולה עליו, דלא עשו תקנת השוק על הריבית. ואפילו למאן דאמר: אומן קונה בשבח כלי, לא נאמר דהרי הוא של אומן ולא של בעלים, דמכל מקום צריך להחזירו לבעלים מכח **דינא דמלכותא**, דהכי נהיגי עכשיו להחזיר כל גניבה אפילו לאחר יאוש ושינוי רשות מכח דינא טו' דמלכותא. (וע"ל סימן ש"ו ס"ב) ובמקום שנהגו שיתן לו הריבית, צריך ליתן לו גם הריבית (ת"ה סימן ש"ע /ש"ט/ וע"ש סימן קל"ו) (ועיין לקמן סי' שס"ח).

שולחן ערוך חושן משפט הלכות גזילה סימן שסט סעיף ו

בד"א שהמוכס כלסטים, בזמן שהמוכס עובד כוכבים, או מוכס העומד מאליו, או מוכס העומד מחמת המלך ואין לו קצבה אלא לוקח מה שירצה. אבל מוכס שפסקו המלך ליטול דבר קצוב, ואפילו צוה שישראל יתן יותר מעובד כוכבים, מכל מקום מקרי דבר קצוב לכל איש) (מהרי"ק שורש קצ"ד), והעמיד מוכס ישראל לגבותו למלך, ונודע שאדם זה נאמן ואינו מוסיף כלום על מה שגזר המלך, אינו בחזקת גזלן, משום **דינא דמלכותא דינא**. ולא עוד אלא שהמבריה ממכס זה, עובר (על לא תגזול) (ויקרא יט, יג), מפני שהוא גוזל מנת המלך, בין שהיה מלך ישראל בין שהיה מלך עובד כוכבים. וכן אם ישראל קנה המכס מהמלך, המבריה עצמו הרי זה גוזל ישראל שקנאו. (וי"א דאפילו ידוע דהישראל לוקח יותר מן הקצבה, מ"מ אסור להבריה ממנו דבר הקצוב, דהוי כגוזל מן הגזלן, דאסור) (ב"י). אבל אם קנאו עובד כוכבים מותר משום דהוי כהפקעת הלואתו דשרי במקום דליכא חלול השם. הגה: וי"א דאפילו המוכס ישראל, אם לא קנאו לעצמו רק גובה למלך עו"ג, אף על גב דאסור להבריה מכח **דינא דמלכותא**, מ"מ אם אדם מבריה אין למוכס לכוף אותו ליתן, דהוי כהפקעת הלואתו דשרי. מיהו אם יש בזה משום יראת המלך, ודאי יכול לכוף אותו (ר"ן פרק ארבעה נדרים).

שולחן ערוך חושן משפט הלכות גזילה סימן שסט סעיף ח

וכן מלך שכעס על אחד מעבדיו ושמשיו מבני המדינה ולקח שדהו או חצירו, אינו גזל, ומותר ליהנות בה; והלוקחה

מהמלך הרי היא שלו, ואין הבעלים מוציאים אותה מידו. אבל מלך שלקח שדה או חצר של אחד מבני המדינה שלא בדינים שחקק, הרי זה גזלן, והלוקח ממנו מוציאים הבעלים מידו. כללו של דבר, כל דין שיחקק אותו המלך לכל ולא יהיה לאדם אחד בפני עצמו, אינו גזל; וכל שיקח מאיש זה בלבד, שלא כדת הידוע לכל, אלא חמס את זה, הרי זה גזל. הגה: ואם המלך חקק לבעל אומנות אחד, כגון שחקק למלוה בריבית איזה דבר, י"א דלא אמרינן ביה **דינא דמלכותא דינא**, הואיל ואינו חקוק לכל (מהרי"ק שורש ס"ו). י"א דלא אמרינן **דינא דמלכותא דינא** אלא במסים ומכסים התלויים בקרקע, כי המלך גוזר שלא ידורו בארצו כי אם בדרך זה, אבל בשאר דברים, לא (הרא"ש פ' ד' נדרים בשם הר"מ ומרדכי פרק הגוזל בתרא). ויש חולקין וסבירא להו דאמרינן בכל דבר **דינא דמלכותא דינא** (מרדכי שם בשם התוס' ות"ה ס' ש"ט), ולכן המלוה על המשכון יכול למכרו אחר שנה, הואיל וכן **דינא דמלכותא** (שם בשם ר"י בר פרץ); וכן הוא עיקר, וכמו שנתבאר לעיל סימן שנ"ו סעיף ז.

תלמוד בבלי מסכת ברכות דף נח עמוד א

רבי שילא נגדיה לההוא גברא דבעל נכרית. אזל אכל ביה קורצי בי מלכא, אמר: איכא חד גברא ביהודאי דקא דיין דינא בלא הרמנא דמלכא. שדר עליה פריסתקא, כי אתא אמרי ליה: מה טעמא נגדתיה להאי? אמר להו: דבא על חמרתא. אמרי ליה: אית לך סהדי? אמר להו: אין. אתא אליהו, אדמי ליה כאיניש, ואסהיד. אמרי ליה: אי הכי בר קטלא הוא! - אמר להו: אנן מיומא דגלינן מארעין לית לן רשותא למקטל, אתון - מאי דבעיתון עבידו ביה. עד דמעייני ביה בדינא, פתח רבי שילא ואמר: לך ה' הגדלה והגבורה וגו'. אמרי ליה: מאי קאמרת? אמר להו: הכי קאמינא - בריך רחמנא דיהיב מלכותא בארעא כעין מלכותא דרקיעא, ויהב לכו שולטנא ורחמי דינא. אמרו: חביבא עליה יקרא דמלכותא כולי האי! יהבי ליה קולפא, אמרו ליה: דון דינא. כי הוה נפיק, אמר ליה ההוא גברא: עביד רחמנא ניסא לשקרי הכי? - אמר ליה: רשע! לאו חמרי איקרו? דכתיב אשר בשר חמורים בשרם. חזייה דקאזיל למימרא להו דקרינהו חמרי, אמר: האי רודף הוא, והתורה אמרה: אם בא להרגך - השכם להרגו, מחייה בקולפא וקטליה.

ערוך השולחן חושן משפט סימן שפח סעיף ז

הערה: ידוע לכל קוראי הדורות שבזמן הקדמון במדינות הרחוקות לא היה לאיש בטחון בגופו וממונו מפני השודדים והאנסים אף שנשאו עליהם שם משרה כידוע גם היום מאיזה מדינות מאפריקא השוד והחמס שפחות הממשלה עושים ועל טוב יזכרו מלכי איירופא וביחוד אדונינו הקיר"ה מרוסיא ואבותיו הקיסרים ומלכי בריטניא שפרשו כנפי ממשלתם בארצות הרחוקות למען יהי לכל איש ואיש בטחון על גופו וממונו באופן שהעשירים לא יצטרכו להסתיר עצמם שלא ישללו ממונם ויהרגו אותם ועל זה סובב הולך כל דיני מסור ומלשין שבש"ס ופוסקים כאשר נבארם בס"ד כי המוסר ומלשין את חבירו לפני שודדים כאלה הלא רודפו וממונו ולכן ניתן להצילו בנפשו:

שולחן ערוך אורח חיים סימן קעג סעיף ב

בין בשר לדגים חובה ליטול משום דקשה לדבר אחר וחמירא סכנתא מאיסורא.

מגן אברהם שם ס"ק א

דקשה לד"א. ואפשר דבזמן הזה אין סכנה כ"כ דחזינן כמה דברים המוזכרים בגמ' שהם סכנה לרוח רעה ושאר דברים והאידינא אינו מזיק דנשתנו הטבעיות וגם הכל לפי טבע הארצות ועב"ד סי' שט"ז ס"ג ובא"ע סימן קנ"ו וכ"כ הב"ש בשם הרמב"ם

תלמוד בבלי מסכת בבא קמא דף קיז עמוד א

ההוא גברא דהוה בעי אחוויי אתיבנא דחבריה, אתא לקמיה דרב, א"ל: לא תחוי ולא תחוי, א"ל: מחוינא ומחוינא. יתיב רב כהנא קמיה דרב, שמטיה לקועיה מיניה. קרי רב עילויה: בניך עולפו שכבו בראש כל חוצות כתוא מכמר, מה תוא זה כיון שנפל במכמר אין מרחמין עליו, אף ממון של ישראל כיון שנפל ביד עובדי כוכבים אין מרחמין עליו.

תלמוד בבלי מסכת ברכות דף נח עמוד א

רבי שילא נגדיה לההוא גברא דבעל נכרית. אזל אכל ביה קורצי בי מלכא, אמר: איכא חד גברא ביהודאי דקא דיין דינא בלא הרמנא דמלכא. שדר עליה פריסתקא, כי אתא אמרי ליה: מה טעמא נגדתיה להאי? אמר להו: דבא על חמרתא. אמרי ליה: אית לך סהדי? אמר להו: אין. אתא אליהו, אדמי ליה כאיניש, ואסהיד. אמרי ליה: אי הכי בר קטלא הוא! - אמר להו: אנן מיומא דגלינן מארעין לית לן רשותא למקטל, אתון - מאי דבעיתון עבידו ביה. עד דמעייני ביה בדינא, פתח רבי שילא ואמר: לך ה' הגדלה והגבורה וגו'. אמרי ליה: מאי קאמרת? אמר להו: הכי קאמינא - בריך רחמנא דיהיב מלכותא בארעא כעין מלכותא דרקיעא, ויהב לכו שולטנא ורחמי דינא. אמרו: חביבא עליה יקרא דמלכותא כולי האי! יהבי ליה קולפא, אמרו ליה: דון דינא. כי הוה נפיק, אמר ליה ההוא גברא: עביד רחמנא ניסא לשקרי הכי? - אמר ליה: רשע! לאו חמרי איקרו? דכתיב אשר בשר חמורים בשרם. חזייה דקאזיל למימרא להו דקרינהו חמרי, אמר: האי רודף הוא, והתורה אמרה: אם בא להרגך - השכם להרגו, מחייה בקולפא וקטליה.

סמ"ע סימן שפח ס"ק כט

בגופו או בממונו. דמסור אף דאינו מזיק ממון חבירו בידיים גרע ממזיק, וילפי לה בגמרא [ב"ק קי"ז ע"א] מדכתיב [ישעיה נ"א כ'] בניך עלפו שכבו בראש כל חוצות כתוא מכמר, מה תוא זה כשנפל למכמר שוב אין מרחמין עליו, כן ממונם של ישראל, כיון שנפל ליד אומות העולם אין מרחמין עליו ומעלילין עליו עלילות כל כך עד שהרבה פעמים

יבוא ע"י לידי סכנת נפשות, משו"ה יש להמסור דין רודף. מיהו לא גרע מרודף דאחר שעבר עבירה אין הורגין אותו בלא התראה ובדין ב"ד דוקא, כן המסור אחר שמסר, אם לא שהוחזק למסור וכדמסיק המחבר בסעיף י"א:

שולחן ערוך חושן משפט סימן שפח סעיף ב

המוסר ממון בידי אנס בין אנס עובד כוכבים בין אנס ישראל, חייב לשלם מהיפה שבנכסיו כל מה שלקח האנס, אף על פי שלא נשא המוסר ולא נתן בידו אלא הרגיל בלבד. ואם מת, גובים מיורשיו כשאר כל המזיקים.

תלמוד בבלי מסכת בבא קמא דף קיז עמוד א

ההוא שותא דהוו מנצו עלה בי תרי, האי אמר דידי הוא והאי אמר דידי הוא, אזל חד מנייהו ומסרה לפרהגנא דמלכא, אמר אביי: יכול לומר אנא כי מסרי דידי מסרי. א"ל רבא: וכל כמיניה? אלא אמר רבא: משמתין ליה, עד דמייתי ליה וקאי בדינא.

רמ"א חושן משפט סימן שפח סעיף ב

היה רואה נזק בא עליו, מותר להציל עצמו אף על פי שע"י זה בא הנזק לאחר (נ"י פ' השותפין).

רמ"א חושן משפט סימן שפח סעיף ח

מ"מ יוכל זה שכנגדו לעמוד ולהציל עצמו ע"י עובד כוכבים, אף על פי שיגיע נזק לזה.

שולחן ערוך חושן משפט סימן שפח סעיף ט

אסור למסור לישראל ביד עובדי כוכבים אנסים, בין בגופו בין בממונו; ואפילו היה רשע ובעל עבירות ואפילו היה מיצר לו ומצער. הגה: ודוקא בדברים בעלמא; אבל אם מסרו, מותר למסרו, דהרי יוכל להרגו בדין נב במקום שיש חשש שיחזור וימסרנו לאנסים.

Rabbi Shmuel Weiner

שולחן ערוך חושן משפט הלכות מאבד ממון חבירו בידיים ומוסר ומלשין סימן שפח סעיף י

מותר להרוג המוסר אפילו בזמן הזה. ומותר להורגו קודם שימסור, אלא כשאמר הריני מוסר פלוני בגופו או בממונו, אפי' ממון קל התיר עצמו למיתה, ומתירין בו ואומרים לו: אל תמסור, אם העיז פניו ואמר: לא כי אלא אמסרנו, מצוה להורגו, וכל הקודם להרגו, זכה. הגה: ואם אין פנאי להתרות בו, אין צריך התראה (המגיד פ"ח דחובל). וי"א דאין להרוג המוסר אלא אם כן אי אפשר להינצל ממנו באחד מאיבריו, אבל אם אפשר להצילו באחד מאיבריו, כגון לחתוך לשונו או לסמות עיניו, אסור להורגו, דהרי לא גרע משאר רודף (תשובת מיימוני הנ"ל ומרדכי הנ"ל בשם מהר"מ).

שו"ת מנחת יצחק חלק ח סימן קמח

הנני בזה ע"ד שאלתו היות שיש כמה הנהגים בכלי רכב באופן המסכן את כל מי שנמצא לידם בדרכים, או בכלי רכב הסמוכים להם, ע"י כמה וכמה אופנים שחשבים במכתבו, האם מותר למסרם לשלטונות, אשר בדרך כלל מענישים אותם בקנסות כספיים, או בשלילת הרשיון - נהיגה לתקופה מסויימת או במאסרים, למען ישמעו וייראו וימנעו מדברים המסכנים את הציבור ואף דעפ"י הלכה אסור למסור גופו או ממונו של ישראל לערכאות, אבל מי שמסכן הציבור אינו בכלל זה, וכמבואר ברמב"ם (פ"ח מה' חובל ומזיק) וש"ע (חו"מ סי' שפ"ח סעי' י"ב) שכל המיצר הציבור ומצערן מותר למסרו ביד עכו"ם להכותו ולאסרו ולקנסו וכו', ודבר ברור שכל אלו שנוהגים באי זהירות ובצורה מופקרת מכניסים לסכנת נפשות את כל מי שנמצא בסמוך להם, והלא נצטוינו להתרחק מהסכנה, וכל דבר המביאים לידי סכנה, ואולי ע"י נקיטת אמצעים ופעולות נגדם נרחיק את הסכנה ויתמעטו האסונות עכת"ד וכו'.

והנה הטעם דהמוסר הוא משום שיש לו דין רודף כמ"ש ברמ"א שם /חו"מ סי' שפ"ח/ (סעי' י"ב) ובסמ"ע שם (ס"ק כ"ט) עיין שם, ודין רודף מבואר שם בש"ע /חו"מ/ (סי' תכ"ה ס"א), דכל ישראל מצווין להצילו, כפי סדר ההצלה המבואר שם, וכתב שם הרמ"א דמי שמסכן רבים כגון שעוסק בזיופים דינו כרודף ומותר למסרו למלכות, וכ"כ שם /חו"מ/ (סי' שפ"ח ס"ב), דמי שעוסק בזיופים ויש לחוש שיזיק לרבים מתירין בו שלא יעשה ואם אינו משגיח יכולין למסרו וכו', ובהגר"א שם (סי' תכ"ה) כתב אף על פי שאין כוונתו לסכן כמו בעובדא בסוף ב"ק עכ"ל, ורצ"ל מה דאיתא שם (ק"ז ע"ב), ההוא גברא דאקדים ואסיק חמרא למברא וכו' בעי לאטבועי אתא ההוא גברא מלח לי' לחמרא (דחפו לחמור) דההוא גברא ושדיי' לנהרא וטבע אתא לקמי' דרבה פטרי' וכו', א"ל האי מעיקרא רודף הוי וכו' עכ"ל, וכ"פ ברמב"ם (פ"ח מה' חובל הט"ו) עיין שם ובש"ע /חו"מ/ (סי' ש"פ סעי' ד' ובהגה) עיין שם, והרי שם לא כוון לסכן ומ"מ הו"ל דין רודף כנ"ל.

ונבוא לנד"ד, דפשיטא דבנוסע במהירות מופרזת אשר לא יוכל לעצור את הרכב ברגע שיצטרך לעצור מבלי לגרום אסון, שהזכיר כ"מ במכתבו, דדינו כרודף, דהרי אף בהרבה פחות מזה, כתב בתשו' הרא"ש, הובא בטור (חו"מ סי'

שע"ח), וז"ל מה שטוען שהוא פטור כיון שהוא ברשות הרבים והי' לניזק לשמור עצמו, לאו טענה היא, שאין לו לרוץ ברה"ר, ואפילו ברגליו, שיכול לעמוד כשירצה, כ"ש הרכב סוס שאין לו לרוץ במקום שבנ"א שבני אדם רוכבין, שמא לא יוכל לעמוד כשירצה, ונמצא שפושע בו ומזיק בגופו הוא, כיון שרוכב על גוף הבהמה ומזיק בגוף הבהמה או באוכף שעליו לחייב לשלם כל מה שישומו בית דין וכו' עכ"ל, וכ"פ בש"ע שם /חו"מ סי' שע"ח/ (סעי' ח' ט') ועי' בסמ"ע שם, וא"כ ק"ו בן בנו של ק"ו כמו בנד"ד בנסיעה ברכב במהירות מופרזת דיש לו דין מזיק ממש, ואם הוא נוסע באופן היוצא מכלל השיעור הניתן יש לו בזה דין רודף, ואם אחרי ההתראה והאזהרה הוא ממשיך כרצונו, מותר למוסרו לשלטונות, - וכמו כן פשיטא במה שנזכר עוד במכתבו, כגון באינו עוצר הרכב בשעה שמסומן עבורו, שיוכלו הולכי רגל לעבור הכביש, וכן ברכב הבא מכוון אחר לנסוע, או שעוקף רכב אחר בצורה המסכנת, - או שנוהג רכב מבלי שעבר את הבחינה שיודע לנהוג ברכב ולשלוט עליו בעת הצורך - דכל אלו בכלל רודף המסכן עצמו ואחרים, ואף אם אין כוונתו לסכן הוי בכלל רודף כנ"ל.

וגם בכלל, אם מעמיד את רכבו בצורה המסכנת את הולכי רגל, או על המדרכה שמאלץ את הולכי הרגל לרדת על פני הכביש שזה מקום מיועד עבור נסיעת כלי רכב ומסוכן עבור הולכי רגל וכיב"ז שהזכיר במכתבו, כל אלה יש להם דין כמו חופר ברה"ר, וכמבואר בש"ע (חו"מ סי' ת"י), דאפילו שפך מים ברה"ר והחלק בהם אחר חייב עיין שם, ועוד יש בזה, אף אם יהי' ברשותו דבר שיש בו סכנה. משום לא תשים דמים בביתך, וכמבואר ברמב"ם (פי"א מה' רוצח ושמירת נפש) ובש"ע /חו"מ/ (סי' תכ"ז), ועי' שם (סעי' ח') דכל מכשול שיש בו סכנת נפשות מצות עשה להסירו ולהשמר ממנו ולהזהר בדבר יפה שנאמר השמר לך ושמור נפשך, ואם לא הסיר והניח המכשולות המביאים לידי סכנה ביטל מצות עשה ועבר בלא תשים דמים עכ"ל, וכמבואר עוד הרבה בזה בכמ"ק בש"ס וש"ע ופוסקים.

אמנם כמבואר בש"ע בכל אלו הדינים בין ברודף /חו"מ/ (בסי' תכ"ה) ובין במוסר /חו"מ/ (סי' שפ"ח סעי' י') ובין בעוסק בזיופים שם (סעי' י"ב) ובשאר מקומות, דקודם שימסור אותו לערכאות צריכים התראה, כן בנד"ד אין לעשות מעשה בלא התראת ב"ד, ובכן יש להעסקנים במצוה זו של הצלת נפשות לבוא לפני ב"ד ולהציע הצעתם לפניהם, ויה"ר שחפץ ד' בידכם יצליח וכאשר יצא דבר הב"ד יסכימו ג"כ מן השמים לטובת ותקנת הרבים. והנני בזה דושה"ט וחותרם בחותמי ברכות. יצחק יעקב ווייס.

תלמוד בבלי מסכת בבא קמא דף קיז עמוד א

ההוא גברא דהוה בעי אחוויי אתיבנא דחבריה, אתא לקמיה דרב, א"ל: לא תחוי ולא תחוי, א"ל: מחוינא ומחוינא. יתיב רב כהנא קמיה דרב, שמטיה לקועיה מיניה. קרי רב עילויה: בניך עולפו שכבו בראש כל חוצות כתוא מכמר, מה תוא זה כיון שנפל במכמר אין מרחמין עליו, אף ממון של ישראל כיון שנפל ביד עובדי כוכבים אין מרחמין עליו.

תלמוד בבלי מסכת ברכות דף נח עמוד א

רבי שילא נגדיה לההוא גברא דבעל נכרית. אזל אכל ביה קורצי בי מלכא, אמר: איכא חד גברא ביהודאי דקא דיין דינא בלא הרמנא דמלכא. שדר עליה פריסתקא, כי אתא אמרי ליה: מה טעמא נגדתיא להאי? אמר להו: דבא על חמרתא. אמרי ליה: אית לך סהדי? אמר להו: אין. אתא אליהו, אדמי ליה כאיניש, ואסהיד. אמרי ליה: אי הכי בר קטלא הוא! - אמר להו: אנן מיומא דגלינן מארעין לית לן רשותא למקטל, אתון - מאי דבעיתון עבידו ביה. עד דמעייני ביה בדינא, פתח רבי שילא ואמר: לך ה' הגדלה והגבורה וגו'. אמרי ליה: מאי קאמרת? אמר להו: הכי קאמינא - בריך רחמנא דיהיב מלכותא בארעא כעין מלכותא דרקיעא, ויהב לכו שולטנא ורחמי דינא. אמרו: חביבא עליה יקרא דמלכותא כולי האי! יהבי ליה קולפא, אמרו ליה: דון דינא. כי הוה נפיק, אמר ליה ההוא גברא: עביד רחמנא ניסא לשקרי הכי? - אמר ליה: רשע! לאו חמרי איקרו? דכתיב אשר בשר חמורים בשרם. חזייה דקאזיל למימרא להו דקרינהו חמרי, אמר: האי רודף הוא, והתורה אמרה: אם בא להרגך - השכם להרגו, מחייה בקולפא וקטליה.

ערוך השולחן חושן משפט סימן שפח סעיף ז

הערה: ידוע לכל קוראי הדורות שבזמן הקדמון במדינות הרחוקות לא היה לאיש בטחון בגופו וממונו מפני השודדים והאנסים אף שנשאו עליהם שם משרה כידוע גם היום מאיזה מדינות מאפריקא השוד והחמס שפחות הממשלה עושים ועל טוב יזכרו מלכי איירופא וביחוד אדונינו הקיר"ה מרוסיא ואבותיו הקיסרים ומלכי בריטניא שפרשו כנפי ממשלתם בארצות הרחוקות למען יהי לכל איש ואיש בטחון על גופו וממונו באופן שהעשירים לא יצטרכו להסתיר עצמם שלא ישללו ממונם ויהרגו אותם ועל זה סובב הולך כל דיני מסור ומלשין שבש"ס ופוסקים כאשר נבארם בס"ד כי המוסר ומלשין את חבירו לפני שודדים כאלה הלא רודפו בגופו וממונו ולכן ניתן להצילו בנפשו:

שו"ת בית יצחק יורה דעה א סימן מט אות יב

וכת"ה כ' בעיקר הדין היכי דמסרו ממון בזה"ז ל"ה דין רודף דאין חשש בזה"ז שיבא לידי נפשות ובודאי לא נפסל לעדות רק מדרבנן וגם הרז"ה מודה דמוסר ל"ה כמומר לכה"ת וכש"כ שיש לסמוך על תשובות רש"ל ורמ"א דכיון דבעו"ה רבים נכשלים ונעשה להם כהיתר אין לפסלו לעדות כן לא אבד אמונתו ומה"ט אין פוסלין לעדות מי שהולך בערכאות בזה"ז אף דאיתא בתשב"ץ ח"ב סי' ר"צ וח"ג סי' ו' שפסול וע"כ מהתנצלות של הרמ"א ורש"ל הנ"ל. ובזה מישב מה שהקשיתי על השערי משפט ותשו' פמ"א דס"ל דמוסר לא פסול רק מדרבנן והרי הר"ן גיטין מסיק דתפילין שכ' מסור פסולין מדאורייתא דל"ה בר קשירה וע"כ הוה כמומר לכה"ת מדאורייתא וכ' דהר"ן מיירי במוסר שיש חשש שיבא לידי נפשות דהו"ל רודף משא"כ באין בו חשש נפשות לא פסול רק מדרבנן ויפה כתב.

קובץ תשובות הרב אלישיב חלק א סימן קצח

בעירנו אשדוד נגנב מקופה ציבורית פעמים אחדות כסף מזומן. לפי כל הסימנים יד אחד האנשים בזה אולם אין בידינו האמצעים שיביאו לידי הודאתו. נשאלה השאלה אם מותר לפנות למשטרה אשר אחרי חקירתה, אם תצליח, תביא את החשוד למשפט החילוני, המסקנות עלולות להיות חמורות, כי עלול להיות שהחשוד הוא בעל משפחה גדולה, נוסף לכך אם זה מישהו שקשור עם עבודת הקודש, עלול להיות חלילה גם חילול ה' ר"ל, מאידך יתכן שכספי ציבור נעלמים ומי יודע מה עוד.

עיינ בשו"ת פנים מאירות ח"ב סי' קנ"ה מ"ש בנידונו בא' שמצא תיבתו פרוצה ונגנבה מתוכה הון רב ויש לו אומדנות המוכיחות שאחד ממשרתיו עשה המעשה הזה, אי שרי לי' למסרו לערכאות והוכיח מהא דב"ב קס"ז ומב"מ כ"ה דמצוה על הדיין להכותו וליסרו ע"פ אומדן דעתו שיודה באמת, והביא שם מעשה רב מהגאון ר' העשל והש"ך עיין שם אלא שלבסוף הוא מסיק "וחוכך אני מאוד שלא למסרו לערכאותיהם וכבר אמרו רז"ל כתוא מכמר יש לחוש שאם יודה ידונו אותו למיתה" ומכאן דזה לא שייך בזמנינו, הרי מן הדין רשאים לפנות למשטרה, אולם לפי"ד כת"ר עלול להיות חילול השם, ואין בידי להביע דיעה ע"ז הואיל ואינני יודע את הענין, והדבר נתון איפוא לשקול דעת כת"ר.

שו"ת אגרות משה חושן משפט חלק א סימן ח

באחד שנתברר שמכר נבלות וטרפות בתור כשרות אם מותר לתבעו בערכאות כשהוא אומר שיציית לדייני ישראל. קבלתי מכתבכם בדבר הרשע בא כח של בית חרושת כשר אשר זייף חותמות ותלה אותם על נבלות וטרפות ומכר ליהודים בתור כשרות, שהנידון הוא אם למסרו לערכאות המדינה שידונו קשה בכסף ובמאסר, או שידונו אותו הרבנים בדיני ישראל. לע"ד אף שפשעו גדול מאד וכנראה אינו בעל תשובה כלל, מ"מ כל זמן שלא ראינו שדייני ישראל אינם יכולים להפסיקו אין לדונו בערכאות משני טעמים. חדא דאפילו לא ידונו בערכאות אלא כדיני התורה אסור לדון בערכאות כדאיתא בחו"מ ר"ס כ"ו. ועוד הא ודאי הם ידונו במאסר ובממון שלא כדיני ישראל שאז יש לחוש לאיסור מסור, שאסור למסור ישראל ביד עכו"ם בין בגופו בין בממונו ואפילו היה רשע ובעל עבירות כדאיתא בחו"מ סימן שפ"ח סעיף ט'. ורק כשיראו שאין דייני ישראל יכולים להפסיקו אז יש היתר, אחר שיתרו בו שיתבעו אותו לערכאות דהוא כ"ש מממון דכשאינו יכול להציל בדייני ישראל שרשאי ברשות ב"ד לילך לערכאות ולתבוע בדיניהם כדאיתא שם בסעיף ב' וכ"ש הכא שהוא שלא להכשיל כמה בנ"א באיסורים, וגם הא איכא תרווייהו דהוא גם שלא להונות שהוא גם תביעת ממון.

וגם בלא זה הא אפשר שיכחיש וישבע בערכאות ויגרמו שישבע שבועת שוא, שאף על המשביעין איכא עונש ח"ו כדאיתא בשבועות דף ל"ט. ואף שרש"י פי' התם שהוא מטעם שלא דקדק למסור ממונו ביד נאמן שהכא לא שייך זה, הוא רק טעם להתיר כשלא יוכלו דייני ישראל להפסיקו ומוכרחין לתבעו בערכאות אין להם לחוש לזה שישבע שבועת שוא. אבל כשיכולים להפסיקו בדייני ישראל יש לאסור גם בשביל שיגרמו שישבע שבועת שוא, ועיין בסמ"ע

סימן פ"ז ס"ק ס"א שמדייק מלשון הש"ע שגם מה שלא נתפשר עמו נחשב לגורם שבועת שוא ונענש ובפרישה ס"ק ל' איתא עוד יותר שגם על מה שלא מחל הכל כדי שלא ישבע נענש, והכא שאין שייך למחול משום שהוא למנוע איסורא יש להתיר כשלא אפשר ע"י דיני ישראל אבל כשאפשר הרי ודאי יש להחשיבו גורם לשבועת שוא.

ולכן נראה לע"ד שמתחלה ידונו אותו בועד הרבנים בכל מה שבידם והעיקר לפוסלו מלמכור דברים כשרים ואם לא יציית אז יביאוהו לדון בערכאות.

מאיר

נתיב ג - חובות היחיד

נתיבים

אומנם העיר בעניין זה הגאון הרב צבי שכטר שליט"א: "אין בנדון דידן שום שייכות לדין מסירה. מסירה שייכת רק במקרה שהממשלה מעוניינת לגזול את ממוני שלא כדון, ואז ישנה שאלה אם מותר לי למסור או לא, אבל כאן אין דין של מסירה, שהרי הוא אשם, וישללו ממנו את רשיונו או שישלם קנס כדון, ומה שייך כאן מסירה. ובארה"ב כאשר החוק קובע שאותו אדם ישב בבית הסהר אז שייך דין מסירה, כיוון שהחוק אינו קובע ומגדיר עם מי ישב במאסר, ויכול להיות שיישב עם אנשים שעונשם גדול יותר, ואומנם בכגון זה שייך דין של מסירה, כיוון שהממשלה תעניש אותו יותר ממה שאמור בחוק. וכן אין הבדל בין אקראי למועד, תמיד מותר למסור שמו לשלטונות. אומנם בארה"ב יש רבנים הטוענים שכל דבר זה מסירה ואין שייך לומר כן. אומנם לעיתים מחפשים בממשלה מי שגנב מיסים וכדומה, זוהי כבר בחינת אבדת עכ"ם שבמצב של חילול ה' מחזירים אבדה זו, ורשאים למסור והיכא דליכא מניעת חילול ה', וגם ליכא עניין של קידוש ה' במה שיודע לממשלה אין להודיעם כי אבדת עכ"ם אין להשיבה, אך בממשלה יהודית לא שייך לאסור לא מטעם מסירה, ואף לא מטעם אבדת עכ"ם. ופשוט". והעיר על דבריו מ"ר הגאון

שו"ת שבט הלוי חלק ד סימן קכד

ועל אשר שאל בגזלן מפורסם שגזל לאנשים הרבה, וממש בצורת גזלן והוא מזיק הרבים ומתחנן להוציאו מבית הסוהר האם שפיר למיעבד הכי - וכ"ת העיר מש"ך יו"ד סי' קנ"ח ס"ק ג' ובמה שהעיר עליו בס' מקור חיים - ובאמת המעיין [ועיין בתשובת חוות יאיר סי' קל"ט והובא בקיצור גם בפת"ש יו"ד סי' רנ"א] בשו"ע חו"מ סי' שפ"ח ברמ"א סי"א, ובבאר הגולה שם שכל וכבר פשט התיקון והמנהג שלא לעשות שקר ועולה לאומות ומכריזין ונותנים רשות לפרסם ולגלות על האנשים אשר לוקחים בהקפה וכו' וכן בשו"ע חו"מ סי' תכ"ה ברמ"א סוס"א - בכל אלה מקומות יראה שאין חשש כלל להניחו כך כדי שלא יזיק כיון שאינו בסכנת נפש בידיהם - דהחוות יאיר שם כ' רק כשהי' בסכנת נפש ממש - ועיין בתשובת מהר"ם אלשיך סו"ס ס"ו - וביו"ד סי' קנ"ז סו"ס א' ובפת"ש שם ס"ק י"ג, וכבר הארכתי מעין ובדומה לזה בעניי' בתשובת שבט הלוי יו"ד סי' נ"ח - ודעתי העני' שכל זמן שאין סכנת נפשות אין חיוב לעשות השתדלות לאנשים כאלה, ויצרף עוד דעת תורה בזה - מחמת אפס הזמן אקצר הרני דוש"ת באהבה.

בהע' 12, מתוך סיפורו של הרב יהודה גולדרייך על הרשי"ז אוירבך (בספר ועלהו לא יבול חייב עמי קיג-קי"ד), שנשאל בדבר יהודי שגנב סכומי כסף גדולים, נתפס על ידי המשטרה בארה"ב ונידון לכמה שנות מאסר - אם ראוי לקיים לגביו מצות פדיון שבויים ע"י איסוף סכום כסף גדול (200,000 דולאר). הרשי"א השיב: "פדיון שבויים!! מה זה פדיון שבויים!! פדיון שבויים זה כאשר הגויים תופסים יהודי, סתם, ללא סיבה מוצדקת, ומכניסים אותו לבית הסוהר. לפי מה שידוע לי, בארה"ב לא תופסים סתם כך יהודים כדי לסחוט מהם כסף. הרי התורה אומרת "לא תגנוב", והוא גנב כסף - אדרבה, טוב שישב קצת בכלא וילמד שאסור לגנוב!"

שו"ת שואל ומשיב מהדורה קמא חלק א סימן קפה

בשנת תרי"ג אירע בעיר אחד נשמע קול על מלמד אחד שמתגורר שם זה שמנה שנים והילדים אשר למדו אצלו בקטנותם וכעת הם בני י"ג שנה ויותר הם מעידים שבקטנותם כאשר למדו אצלו טימא אותם במשכב זכור ר"ל ובקיץ העבר כשנודע הדבר לאיש ירא אלקים צעק צעקה גדולה ומרה ובא הדבר לפני הרב האב"ד והנה לא רצו לקבל גבי"ע = גביית עדות = וזה האיש קבל על עצמו באלה ובשבעה שתיכף אחר הזמן יסע משם והנה אח"כ רצה להיות מלמד בלבוב וכאשר נשמע הקול בלבוב שלח בעה"ב אחד נכבד מכתב להרב אבד"ק והוא השיב כי ישב עם ב"ד לחקור ולדרוש הדבר ולא מצא שמץ פסול עפ"י ד"ת ולא הי' שום בירור על הענין ואין לו לדיין אלא מה שענינו רואות והמכתב הנ"ל תחת ידו הוא וע"כ הבעה"ב דשם החזיקו המלמד שיהיו שם כי אמרו שהוא אומן והחצוף הנ"ל צווח ככרוכיא שהוא קשר בוגדים שהם קלי הדעת ומה גם שנתן להפוט"מ חמשים רייניש כסף על רעקריטרינג וע"כ המה נוגעים בדבר. והנה בפ' וארא הגיעני מכתב עם גב"ע מחותם בחתימת שלשה אנשים נכבדים והעיד אלי איש אחד שמכיר בטב"ע החתימות והעידו שני בחורים האחד הוא כעת בן ט"ו שנה והאחד הוא כהיום בן י"ג שנה ויותר שבילדותם בהיותם לומדים אצלו כבני ט' שנה או פחות היה מטמא אותם במשכב זכור כי היו שוכבים אצלו במטה בחדר אשר דר שם והדברים באו ברוב ענין אשר הוא מגונה להעלות על הספר וזאת אשר השבתי באמת כבר הארכתי בזה בתשובה דלפסול האדם צריך שיהיו שני עדים כשרים והבאתי דברי הפר"ח והריטב"א דלפסול אדם

צריך שני עדים כשרים והיא כד"נ וא"כ כאן שהיו קטנים בעת שהיה המעשה ואינם נאמנים להעיד בגדלם מה שראו בקוטנם כמבואר /בח"מ/ סימן ל"ה רק במילי דרבנן וכאן לפסול את האדם ודאי לא נאמנים אמנם לפמ"ש המהרי"ק והתה"ד וקבעו הרמ"א בש"ע שבמקום שא"צ /שא"ד/ להיות עדים כשרים נאמנים אפילו אשה וקטן וא"כ בדבר זה שבדאי א"א להיות גדולים וא"א שתהיו עדות בדבר דבלי ספק האיש הלז אף אם הוא רשע ופריץ אבל במסתר מעשהו ורק בילדים קטנים משחק וכמתלהלה בזיקים ואומר הלא משחק אני א"כ פשיטא דנאמנים להעיד ומה גם דאטו אנו רוצים לפסלו לעדות ולשבועה רק דאמרי' דשמא עשה זאת וכבר אמרו בנדה דף ס"א האי לישנא בישא אף דלקבולי לא בעי למיחש מיהא מבעיא ובמ"ק דף י"ח אמרו דהאי לישנא בישא עכ"פ מקצתו אמת וא"כ איפוא אוי לנו שבימינו עלתה כך שיהיה איש כזה מלמד תינוקות של בית רבן אשר הבל פיהם טהור ויש לחוש שהבל פיו הטמא יטמא אותם וע"כ על דעתי שמהראוי להסיר כתר המלמדות מעל ראשו ויחושו לנפשם עד אשר ישוב בתשובה שלימה ובסגופים כראוי ואז ישוב לקבל ד"ח =דברי חבירות= ויהיה לו לכפרה על חטאיו וכ"ז שאינו מתודה על חטאיו לא שייך תשובה כמ"ש התב"ש בסמ"ב והארכתי בזה בתשובה לדראהביטש בדבר השו"ב אשר שם והוגד לי בשם אחד גדול הגאון הצדיק וחסיד מו"ה דוד זצ"ל בעהמ"ח אהבת דוד ויהונתן שפירש בדרך מוסר מ"ש בש"ע המטיל מים מן הצופים ולפנים לא ישב ופניו כלפי הקדש ואמר שקאי על מי שמטיל קרי ואמר שזה מן הצופים ולפנים דעינא וליבא תרין סרסורי דעבירה לזה אמר לא ישב שאינו מועיל תשובה ופניו כלפי הקדש ודפח"ח.

והנה במ"ש למעלה מהך דלישנא בישא אף על גב דלקבולי לא בעי למיחש מיהא מבעיא מצאתי אח"כ במהרי"ק שורש קפ"ח שכתב דדוקא להציל אותם הוא דמותר להמנע אבל לא לענוש אותם שום עונש ולבייש אותם אסור ע"י לישנא בישא אמנם זה דוקא שם שלא היה רק לישנא בישא לבד אבל כאן היה גב"ע אף דאין כאן עדים כשרים עדיף מלישנא בישא ופשיטא דיש למנוע מלתת לו תלמידים כנלפע"ד.

והנה בש"ק פ' תולדות בשנה ההיא הגיעני שני מכתבים המדברים ומליצים טוב על האיש הלז. וזה אשר השבתי לשניהם ביחד מ"ש הרב להתנצל על מה לא קיבל עדות וכתב בתחלה עפ"י דברי מוהר"ם מינץ בתשובה סי' ע"ה שאין לגבות עדות להוציא לעז הנה תשובתו בצידו וכמ"ש בעצמו דשאני כאן דהוא לאפרושי מאסורא ואני מוסיף שכן מבואר גם לענין עדות א' דקי"ל דטוביה חטא וזיגוד מנגד ומבואר בש"ע חו"מ סימן כ"ח דאם הוא לאפרושי מאסורא שרי ומ"ש מעלתו דגוף דברי העדים אינם כלום דהם קטנים כ"כ בזה בתשובתי וע"כ לא הבינותי גם מ"ש מעלתו דהם עדות מיוחדת ולפסול אדם בעי שיהיה עדות אחת דהוה כד"נ =כדיני נפשות= לא הבינותי דאני אמרתי עדיף מיני' דאפילו עדות מיוחדת ליכא ודמי להאי ציידא והנה עתה אשיב כסדר מ"ש על דברתי דלאפרושי מאיסורא ל"צ לגבות בפני בע"ד ומ"ש מעלתו די"ל דבאיסורין כיון דל"צ הגדה בב"ד כמ"ש הגאון בעל נתה"מ בסי' ל"ח ובסי' כ"ח באורך ה"ה דא"צ לקבל בפני בע"ד דדוקא על הב"ד הזהירה תורה לקבל בפני בע"ד הנה גוף סברתו אינו מתקבל כי גם דברי הגאון במחכ"ת לא נהירין כלל ויפה השיב עליו במשובב דרשו משם ואינו רוצה להתווכח עם הגאון מפני עשה דכבוד תורה והנה מ"ש לחלק דדוקא אם אנו באים לפסול האדם מחזקת כשרותו בזה צריכין לקבל בפני בע"ד אבל כאן אין אנו באים רק להרחיקו שלא ילמוד עם תלמידים עד שישוב אין אנו באין

לפסול אותו וע"ז כתב מעלתו שלא הבין כלל שיחתי דבכ"מ שאנו פוסלין אדם אינו רק עד שישוב בתשובה ואפ"ה אי אפשר לפסלם ואני אומר דיפה כתב שלא הבין שיחתי דכוונתי בפשיטות דדוקא היכא שאנו מוציאים אותו מחזקת כשרותו בזה אמרינן דסתם כל אדם בחזקת כשרות וא"א לפסלו שלא בפניו ובפרט לקפח פרנסתו אבל כאן אטו נפסל בשביל זה מחזקת כשרותו רק שאנו אומרים שמלמד תינוקות צריך להיות ירא וחרד לדבר ד' יותר משאר בני אדם וכאן אנו רואין דהוא קל ע"כ צריכין אנו להרחיקו שישוב בתשובה שלימה א"כ ע"ז ל"ש שום קבלת עדות שלא בפני בע"ד וכל שנשמע עליו קול כזה כדאי בזיון וקצף שיהיו מלמד שם עד שישוב בתשובה שלימה ומ"ש דכבר נפסלו כיון שקבל עדות שלא בפני בע"ד הנה רואה אנכי שבשביל זה לא רצו לקבל העדות תחלה שאם יקבלו אחרים בודאי לא ירצה לבא לפניהם וא"צ לבא לפניהם וגם מתיראים לקבל עדות וא"כ אף שיקבלו עדות שוב יפסלו אבל לא הועילו בתקנתם דלא קי"ל דעביד איניש לאחזוקי דיבוריה כמ"ש הקצה"ח סי' כ"ח ס"ק ז' וסימן ל"ג ס"ק ב' והקצה"ח האריך בראיות ברורות וכן נכון לדינא כמ"ש בתשובה לק"ק פרעמישלאן ומ"ש על מ"ש בשם מהרי"ק והש"ע סימן ל"ה דנהגו לקבל אף עדות קטן כל דא"א שיהיה שם עדים כשרים וע"ז כתב דבמהרי"ק מבואר שצריך להיות התובע טוען ברי תמהני דשם שייך טענת בריא ומהטעם שכתב מהרי"ק דאל"כ לא שבקת חיי אבל כאן מה ריעותא יש במה שאינם טוענים ברי ואטו היו צריכין לדעת ואנן על זה העדות סומכין ומ"ש דל"ש אין אדם מע"ר = משים עצמו רשע = דרצונו לעשות תשובה וע"ז כתב מעלתו דזה שייך דוקא לגבי עצמו אבל לא לענין לפסול האדם עי"ז מאד תמהני דאטו פוסלין ע"י עדותם דהא באמת עדות קטנים היו אבל העדות לפסול הוא מצד התקנה ומ"ש דשייך פ"ד לא יפה כוון דכאן כשאנו מפלגין דבורא שלא רבע לזה שוב אין כאן שום עדות דבאמת הוא קטן רק דאמרינן מ"מ היו שם ומפני התקנה מקבלים אבל שיעיד שרבע ע"ז לא מהמנינן ליה וז"ב.

קובץ תשובות הרב אלישיב חלק ג סימן רלא

מסירה לשלטון משום תיקון העולם

לידידי הגאון הגרש"פ כהן שליט"א

תוכן השאלה אחד יודע ידיעה ברורה שמישהו מתעלל בילד או בילדה בעניני כיעור, ובאופן שאין בידינו לעצור בעדו שלא ימשיך במעשיו הרעים, האם מותר להודיע על כך לפקיד הממשלה.

והנה זה לשון הרשב"א בתשובותיו חלק ג' סימן שצ"ג "רואה אני שאם העדים נאמנים אצל הברורים רשאים הן לקנוס קנס ממון או עונש הגוף הכל כפי שיראה וזה מקיום העולם שאם אתם מעמידין הכל על הדינין הקצובים בתורה ושלא לענוש אלא כפי שענשו תורה - נמצא העולם חרב - ונמצאו פורצין גדרו של עולם, ונמצא העולם שמם, וכבר קנסו קנסות במכה את חבירו כו' בכל מקום ומקום דנין לגדור את הדור וכן עושין בכל דור ודור ובכל מקום ומקום שרואין שהשעה צריכה לכך - והנה אמרו שרב הונא שהיה בבבל קץ ידא - ולפיכך הברורים אלו שעשו זה אם ראו צורך השעה ותיקון המדינה - כדן עשו, - וכל שכן בדאיכא הורמנא דמלכא וכענין שעשו ר' אלעזר ברבי שמעון בריש פרק הפועלים" -.

מתוך דברי הרשב"א שמעינן בדבבר שיש בו משום תיקון העולם יש כח לחכמי ישראל שבכל דור ודור לגדור גדר ולעמוד בפרץ גם במקום שאין לנו צירוף של הורמנא דמלכא, וממה שכתב הריטב"א בחידושיו לבבא מציעא משמע לכאורה שכחו של הורמנא דמלכא הוא מדין מלך, וזה לשונו "אמר להו תפסוהו, והא דדאין בלא עדים והתראות, ושלא בזמן סנהדרין, שאני הכא דשליחי דמלכא הוא ומדיני המלכות להרוג בלא עדים והתראה לייסר העולם כמו שאמרו בדוד שהרג גר עמלקי ושלוחו של מלך כמותו", אך כפי האמור בדבר שיש בו משום תיקון אין צריך בקבלת הורמנא דמלכא.

אכן כל זה להתיר להודיע לממשלה הוא באופן שהדבר ברור שאכן ידו במעל, ובזה יש מקום תיקון העולם, אך באופן שאין אפילו רגלים לדבר, אלא איזה דמיון אם נתיר הדבר לא רק שאין בזה משום תיקון העולם אלא הרס העולם יש כאן, ויתכן שבגלל איזה מרירות של תלמיד כלפי המורה מעליל על המורה או בגלל איזה דמיון - שוא מכניסים אדם למצב שטוב מותו מחייו, - על לא עול בכפו, ואין אני רואה שום היתר בדבר.

והנני בזה ידידוש"ת, יוסף שלו' אלישיב